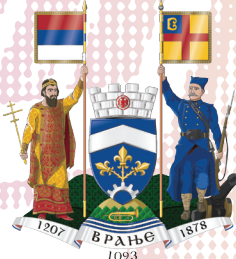

Марија Витас
ВРАЊСКО
МУЗИЧКО НАСЛЕЂЕ

Marija Vitas
THE MUSICAL HERITAGE
OF VRANJE

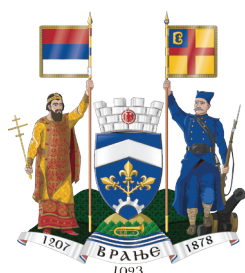
Врање
члан Мреже креативних градова Унеско
Vranje
member of UNESCO's Creative Cities Network

Марија Витас
ВРАЊСКО
МУЗИЧКО НАСЛЕЂЕ

Marija Vitas
THE MUSICAL HERITAGE
OF VRANJE

Врање
члан Мреже креативних градова Унеско
Vranje
member of UNESCO's Creative Cities Network

Уводна реч

A Word of Introduction

Градска управа града Врања

Град Врање је у својој више од девет векова дугој историји стално представљао место судара цивилизација и култура, па се у његовом богатом културном наслеђу осећа разноликост етничких заједница, које вековима егзистирају на овом простору. А како су се Турци, у свом повлачењу са ових простора најдуже задржали у Врању, трагови османске цивилизације су и данас веома присутни, почев од турцизама, који се веома живо користе у говору, до архитектуре.

Врање, као центар крајњег југа Србије, познато је по бројним особеностима. Ипак, оно по чему се Врањанци издвајају је стална потреба да се негују традиција и дух старог Врања, пре свега кроз врањску градску песму и наслеђе које им је остављено. А оставили су својим Врањанцима много тога и прослављени Бора Станковић, ава Јустин, Јован Хаџивасиљевић, Милан Влајинац, Ђорђе Тасић, и многи други. И поред тога што је наш град изнедрио бројне знамените личности, велика већина Врањанаца се ипак најчешће идентификује кроз Бору Станковића и његово дело. Неко је једном рекао да су „Врање и Врањанци са Бором на ти“. И то није погрешно, јер све што има везе са Бором дубоко је укоревљено у свести Врањанаца и огледа се у начину живота и духу старог Врања, који карактеришу дерт,

Throughout its history spanning more than nine centuries, Vranje was constantly a meeting point of civilizations and cultures, as one can see in its rich cultural heritage, marked by different ethnic communities that have dwelled for centuries in these areas. Considering that the Turks, before leaving this area, had lingered the longest in Vranje, it is not unusual that traces of Ottoman civilization are still very present – from Turkish words, still very alive in the speech of the citizens, to architecture.

Vranje, as the center of the southernmost part of Serbia, is famous for many things. However, the citizens of Vranje are known for their desire to honor the tradition and spirit of old Vranje, mostly by nurturing the legacy of urban songs. And much was left to the people of Vranje by the celebrated Bora Stanković, Justin Popović, Jova Hadživasiljević, Milan Vlajinac, Đorđe Tasić, and many others. Although our city has born many great figures, the majority of the people from Vranje identify with Bora Stanković and his work. Someone once said that “Vranje and its citizens are one with Bora”. And he was right, because everything about Bora is buried deep in the consciousness of the people of Vranje and reflected in the way of living and the spirit of old Vranje, characterized by dert, merak, and sevdah. And with merak and sevdah comes the music of

мерак и севдах. А где су мерак и севдах, ту је и музика, врањска, која лаганим и спорим ритмовима буди најдубља осећања, а сетним, тихим и мирним стиховима описује живот, људе, обичаје и љубави које су се рађале и нестајале. И управо захваљујући врањској градској песми Унеско је 2019. године, у оквиру манифестације обележавања Светског дана градова, 31. октобра, међу 66 градова издвојио и Врање.

Унеско је град Врање препознао по аутентичном музичком наслеђу и специфичном изразу, стога смо веома поносни што смо се нашли у друштву Унескових градова који свој развој базирају на креативности у различитим областима.

Осим по градској песми, Врање је познато и по труби и чувеним трубачима, пре свега Бакији Бакићу, који је оставио дубок печат када је ова врста музике у питању, а чију славу на свим меридијанима сада проносе његови наследници и сународници. Истовремено, у Врању се негују и промовишу универзалне вредности класичне музике о чему сведоче већ традиционални фестивали *Мај месец музике* и *Piano summer* фест.

Двојезична српско-енглеска монографија Врањско музичко наслеђе, која је пред нама, једна је од активности у Акционом плану града Врања у оквиру Унеско Мреже креативних градова у области музике. Верујемо да ће монографија представљати аутентично сведочење о врањском музичком наслеђу и допринети да истакнемо културни значај нашег града не само у земљи, већ и на међународном нивоу.

У своје и у име грађана Врања захваљујем се Заводу за проучавање културног развоја из Београда, ауторки Марији Витас и сарадницима, чуварима и интерпретаторима музичког наслеђа, као и људима који се на локалу баве очувањем традиције и културног наслеђа уопште, што су свако на свој начин дали допринос настанку монографије.

Градоначелник Врања
др Слободан Миленковић

Vranje, with its soothing and slow rhythm that arouses the deepest emotions, as well as melancholic, softly spoken and serene verses, which describe the lives, people, customs, and romances that came and went. And thanks to urban songs from Vranje, on October 31st, 2019, designated as World Cities Day, UNESCO placed Vranje on the list of 66 new Creative Cities.

UNESCO has recognized Vranje's authentic musical heritage and specific expression, so we are very proud to be in the company of UNESCO's cities that base their development on creativity in various areas.

Apart from its urban songs, Vranje is famous for its trumpet music and trumpet players, especially Bakija Bakić who left a deep mark on this sort of music, and whose legacy is now carried on across the globe by his inheritors and compatriots. At the same time, Vranje cherishes and promotes the universal values of classical music, to which the traditional festivals *May, the Month of Music* and *Piano Summer*.

The dual language monograph *The Musical Heritage of Vranje* before us is one of the results of the Action Plan for Vranje, as part of UNESCO's Creative Cities Network in the musical sphere. It is our belief that the monograph will represent an authentic testament to the Vranje musical heritage and contribute to the promotion of the cultural significance of our city not just within our country but internationally as well.

On behalf of me and the citizens of Vranje, I would like to thank the Center for Study in Cultural Development, the author Marija Vitas and the associates, the guardians and interpreters of musical heritage, as well as the people preserving tradition and cultural heritage locally, for contributing to the creation of this monograph.

Mayor of Vranje
Slobodan Milenković, PhD

ВРАЊЕ КРОЗ ВРЕМЕ

VRANJE THROUGH TIME

З а многа места и крајеве Балкана каже се да су раскрсница путева и култура и да су често били на удару историјских ветрометина или под ногама бројних освајача. Врање је типичан пример за то, због свог географског положаја који се популарно описује као „срце Балкана“. На средини пута између Београда и Солуна, близу Софије и некадашњег, кључно важног Цариградског друма, али и косовских градова попут Призрена, Приштине и Новог Брда – Врање је било честа мета или пак пречица за достизање најразличитијих циљева.

Први писани траг о Врању оставила је Ана Комнина, византијска принцеза, још у 11. веку, пишући о владавини свога оца, цара Алексија Комнина, када је овај град био у саставу Византије.

Други пут се помиње 1193. године, када га је од Византије привремено преотео велики рашки жупан Стефан Немања и припојио средњовековној српској држави. Ипак, у састав српске државе Врање је коначно ушло 1207. године, када га је освојио Стефан Првовенчани.

Распадом српске средњовековне државе, Врање потпада под османску власт, све до 31. јануара 1878. године, када је варош ослободила српска војска под командом генерала Јована Белимарковића. Град је у Кнежевини Србији дочекао слободу са нешто више од 8.000 становника.

Данас је Врање модеран град с преко 80.000 становника, административни, економски, образовни, здравствени и културни центар Пчињског округа, лоциран на Коридору 10,

Many sites and regions in the Balkans are regarded as intersections of roads and cultures, places of historical turmoil, which were trodden by the feet of many, clashing conquerers. A typical example of this is Vranje, which due to its geographical position is popularly described as *the heart of the Balkans*. Located in the middle between Belgrade and Thessaloniki, in the vicinity of Sofia and the once crucial Constantinople road, as well as Kosovo towns like Prizren, Priština, and Novo Brdo – Vranje was frequently a target or a shortcut for accomplishing other goals.

The first written record of Vranje comes from the Byzantine princess Anna Komnene, produced as early as the 11th century while writing about the reign of her father Emperor Alexios Komnenos, during which the city was part of Byzantium.

The second written record of Vranje appeared in 1193, when the Grand Prince of Raška Stefan Nemanja temporarily conquered the city from the Byzantine Empire, incorporating it into the medieval Serbian state. However, it became a definite part of the Serbian state in 1207, after it was conquered by Stefan II Nemanja (the “First-Crowned”).

After the collapse of the Serbian medieval state, Vranje fell under Ottoman rule, where it remained until January 31st, 1878, when it was liberated by the Serbian army under the command of General Jovan Belimarković. The city was finally free in the Principality of Serbia with a population of over 8000 people.

Today, Vranje is a modern city with over 80,000 inhabitants. It is also the administrative, economic,

Врање између два светска рата
Vranje between the two World Wars

једној од најважнијих саобраћајница која спаја Европу и Азију. Богат је културно-историјским споменицима, који сведоче о бурним дешавањима на овим просторима, као и преплитању различитих културних утицаја.

Овај град је родно место једног од највећих српских писаца, Борисава Станковића, који је у своја дела уткао сав сензибилитет, традицију и историју овог простора, темперамент и начин живљења Врањанаца који су се одржали до данас.

Врање је познато по севдаку и мераку, јединственом мелосу, препознатљивом дијалекту, гастрономским специјалитетима, а како је рекао књижевник Ћамил Сијарић (1913-1989): „Нека свако ко у Врање дође причува душу да му се не истопа, јер у овом граду има нешто што није за очи да се гледа, а ни за руке да се дохвати, а ни за памет, него само за срце и душу и то двоје треба овдје причувати”.

educational, health, and cultural center of the Pčinja District, situated on one of the most important corridors connecting Europe and Asia, the Corridor X. The city is rich with cultural-historical monuments, which bear testament to the tumultuous events in this region, as well as the blend of different cultural influences.

It is the birthplace of one of the leading representatives of Serbian Realism, Borisav Stanković, whose works have “interlaced” the sensibilities, traditions, and history of the region, as well as the temperament and lifestyle of the people of Vranje, which last to this day.

Vranje is famous for *sevdah* and *merak*, its unique melodies, specific dialect, gastronomic specialties, and as the writer Ćamil Sijarić (1913-1989) once said: “Anyone who comes to Vranje, must keep his soul from melting, for the city contains something not for the eyes to see, nor for the hand to grab, nor for the mind – but only for the heart and soul, which need to be guarded in this place.”

www.vranjenews.rs

Врање, Врбица, између два светска рата
Vranje, Lazarus Saturday, between the two World Wars

www.vranjenews.rs

Врање, женска пијаца, Први светски рат
Vranje, women's market, First World War

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Врање, панорама
Vranje, panoramic view

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Врање
Vranje

МУЗИЧКО НАСЛЕЂЕ ВРАЊА

THE MUSICAL HERITAGE OF VRANJE

Музичка традиција Врања, пребогата детаљима стицаним, сабираним и памћеним од друге половине деветнаестог до прага треће деценије 21. века, почиње у магловитој прошлости. У вези с тим давним данима углавном остајемо ускраћени за податке о томе кроз какве се тачно облике испољавао „музички живот” свакодневице, у средини испресецаној бурним догађајима и преокретима.

Излазак Врања на друштвену и културну сцену везан је за настанак Краљевине Србије (1882–1918). Тада је из семена, које је ту већ постојало и било довољно набубрело, почела да се развија снажна биљка. Она ће кроз наступајуће деценије наставити да листа, буја и напредује. Та раскошна биљка је *врањска љадска њесма*. Њена узбудљива прича почиње раније, у приватној сфери, у баштама и по кућама српских породица у Врању, иза зидова и капија, у уским сокацима, кроз релативно тиху интерпретацију.

Песма Врања ће се постепено ширити изван кућа, али и механа, најзад и изван самог Врања. Почеће да осваја Београд, његове кафане, установе културе, виђене људе, интелектуалце, народ. Продреће у Радио Београд, чијим ће захтевима прилагодити своју форму, садржај и стил, а он ће, заузврат, од врањске музике направити бренд, који ће почети у себе да упија и разне друге традиције. Под *врањском музиком*, или, модерније, *врањским/врањанским мелосом* подразумеваће се и понешто од традиција других делова јужне и југоисточне Србије, Косова и Метохије...

Још од друге половине 19. века, мелодика, ритмика и шарм југа Србије биће инспирација српским

Тhe musical tradition of Vranje – rich in details gathered, accumulated, and memorized from the second half of the 19th century to the third decade of the 21st century – has its beginnings in a vague past. There is almost no data on how daily “musical life” was expressed in these old times, in an environment riddled with tumultuous events and turns.

The emergence of Vranje on the social and cultural scene is tied to the establishment of the Kingdom of Serbia (1882-1918). During this period, the “seed” – which already existed and had ripened enough – started to grow into a strong “plant”. In the following decades, it continued to grow, flourish, and progress. The name of this plant was *urban songs from Vranje*. Its exciting story began earlier, in the private sphere of the gardens and houses of Serbian families in Vranje, behind the walls and gates, in narrow alleyways, through relatively quiet interpretations.

In time, the songs from Vranje gradually extended outside households, *mehanas*, and eventually outside Vranje itself. They took over Belgrade, its *kafanas*, cultural institutions, notable figures, intellectuals, the people. They reached Radio Belgrade, adjusting their form, content, and style to the radio’s demands; in turn, Radio Belgrade turned the music from Vranje into a brand which started absorbing various other traditions. The term *music from Vranje*, or the modern variant the *Vranje “melos”*, started implying traditions from other parts of South and Southeast Serbia, Kosovo and Metohija...

Since the second half of the 19th century, the melody, rhythm, and charm of South Serbia have served as an inspiration to Serbian composers for creating their own compositions. Some of these art music works

ауторима за стварање сопствених композиција. Појединим делима из сфере уметничке музике било је суђено да уђу у народ и постану део фолклора. На другој страни, поједини композитори (и текстописци) 20. века, који су деловали на сцени народне музике, створили неколико дугувечних хитова, који ће, опет, потпасти под синтагму *врањска њесма*. Популарност врањске градске песме ће се до краја осамдесетих година раширити по бившој Југославији. А онда ће постати предмет нових, другачијих музичких и идентитетских преиспитивања уметника из Врања и Србије. Од друге половине деведесетих година двадесетог века, врањска градска песма ће постати и део *world music* сцене. И, коначно, спремаће се да на глобалном нивоу стекне углед и статус.

Одредница *Врањска градска њесма* се од 2012. године налази на Листи нематеријалног културног наслеђа Републике Србије, на основу које се предлажу номинације за упис на неку од Унескових листа. На састанку *Националној комисији за нематеријално културно наслеђе* одржаном 18. јуна 2012. године усвојена је листа од 27 елемената нематеријалног културног наслеђа за упис у *Национални рејистар*, а један од усвојених предлога био је и *Врањска градска њесма*. Предлагачи су били Град Врање и КУД *Севдах*. Саговорници у процесу прикупљања података били су Ивана Тасић Митић, Слободан Јовановић, Бранимир Стошић Каце, Горан Арсић (за удружење *Вег*), Дејан Димић (за групу *Извор*), а стручни консултант је била Јелена Јовановић, из Музиколошког института Српске академије наука и уметности. Процес прикупљања документације, аудио и видео материјала, интервјуа са носиоцима овог елемента нематеријалног културног наслеђа, унос података у Упитник, и предају целокупног материјала *Националном комисији за нематеријално културно наслеђе*, реализовао је тадашњи регионални координатор Министарства културе и информисања за пројекат Нематеријалног културног наслеђа за подручје југа Србије, проф. др Зоран Димић.

Од 2016. године врањска песма допире до стручне и шире публике у свету, посредством специјалних издања са аудио-дискотом и књиготом, који се промовишу на највећем светском сајму етно-музике, WOMEX-у (WOMEX).

were destined to be accepted by the people and become part of the folklore. On the other hand, other composers (and lyricists), active on the folk music scene of the 20th century, created several everlasting hits, which (again) fell under the term *songs from Vranje*. By the end of the 1980s, the popularity of urban songs from Vranje spread across former Yugoslavia. Then they became the subject of new, different, musical and identity reconsiderations by artists from Vranje, and Serbia in general. Since the late 1990s, the urban songs from Vranje have been a part of the world music scene. And, finally, the preparation for gaining global recognition began.

The entry *Urban songs from Vranje* has been on the Intangible Cultural Heritage of Serbia's list since 2012, which is the basis for submitting a nomination for inscription on one of UNESCO's list. The National Committee for the Intangible Cultural Heritage, at a meeting held on June 18th, 2012, adopted a list consisting of 27 items of intangible cultural heritage to be inscribed in the National Registry, and one of the adopted items was *Urban songs from Vranje*. This proposal was made by the City of Vranje and the Cultural Artistic Society *Sevdah*. The interlocutors in the gathering process were Ivana Tasić Mitić, Slobodan Jovanović, Branimir Stošić Kace, Goran Arsić (on behalf of the *Ved* Association), Dejan Dimić (on behalf of the band *Izvor*), while the expert consultant was Jelena Jovanović from the Institute of Musicology of the Serbian Academy of Sciences and Arts. The process of gathering documentation, the audio and video material, interviewing the transmitters of this element of intangible cultural heritage, entering data into the Form, and submitting the complete documentation to the National Committee for the Intangible Cultural Heritage, was completed by Zoran Dimić, PhD, regional coordinator of the Ministry of Culture and Information for the project *Intangible Cultural Heritage in the Region of South Serbia*. Since 2016, the songs from Vranje have been reaching an expert as well as a broad global audience, through special editions with an audio CD and book, which were promoted at the largest global fair dedicated to ethnic music, WOMEX.

1. Песма и њени слојеви

Врањска песма се често доживљава као аутентични букет оријенталних елемената, креиран у околностима вишевековне владавине Турака. То је, међутим, поједностављена импресија, базирана на потреби становника Србије да се Врање етикетира као нешто другачије, оријентално, а самим тим и егзотично.

А врањска вокална музика је тако разнолика и слојевита! Песме могу имати различиту форму, од једноставније до сложене, чак и вишеделне. Велики број песама краси мелодија покретљивог, развијеног, разуђеног тока и широког опсега, што је, заправо, одлика градске вокалне традиције уопште. Али, мелодије се могу сасвим разликовати од песме до песме, као и њихови тонски низови, скокови, интервали, орнаментика... И баш као што интервал прекомерне секунде (који се у вези са Врањем глорификује, такође, као одраз Оријента) не мора да краси сваку врањску градску песму, тако се ни ритам и метрика не остварују само кроз *аксак* (асиметричну, мешовиту), пулсацију оријенталног порекла. Напротив, врањској музици су блиске и метрике равномерних тактова. Чак су многе дивне песме (на пример, „Димитријо, сине Митре“, „Да знајеш, мори, моме“, „Петлови појев“) ослобођене дистрибутивне метрике, па теку у слободној, спорој, *rubato* интерпретацији.

Једна дефиниција врањску градску песму види као „специфични амалгам традиција Срба, Цинцара, Турака, Рома, али и богослужбених пракси православних и муслимана“ (*Balkan Echo*, 2018). Акцентована генетска разноликост музичке традиције сведочи о томе да су врањско подручје обликовали различити културни утицаји, а који су, по правилу, условљени историјским околностима. У случају Врања и врањске градске песме и музике, онакве какву данас познајемо, разумно је корене тражити у историјским оквирима деветнаестог века, док би покушаји дубљег копања у прошлост вероватно водили у ћорсокак.

Сусретања људи различитог порекла, њихова исељавања и досељавања – све се то одразило на феномен врањске музичке традиције, како на саме мелодијско-ритмичко-метричке одлике, тако и на

1. The Songs and Their Layers

Songs from Vranje are often viewed as authentic clusters of oriental elements, created during the several centuries-long rule of the Turks. This is, however, a simplified view, based on the needs of the inhabitants of Serbia to label Vranje as something different, oriental, and thus “exotic”.

Yet the vocal music of Vranje is so diverse and layered! The songs can take on different forms, from a simple form to a more complex one, and can even be multipart. Many of the songs have a lively, developed melody, with a changing flow and wide range, which is a feature of the urban vocal tradition in general. However, melodies can vary depending on the song, as well as their tonal sequences, leaps, intervals, ornaments... And just like the augmented second interval (celebrated as a sign of the Orient) is not a feature of every song from Vranje, neither are rhythm and metrics achieved only through the *aksak* (*asymmetric, mixed*) rhythm of oriental origin. On the contrary – even beats can be found in music from Vranje as well. Many wonderful songs (for example, “Dimitrije, my Son Mitar”, “If You Only Knew, Girl”, “The Rooster’s Crow”) are free from distributive metrics, allowing them to develop in a free, slow, *rubato* interpretation.

One definition sees urban songs from Vranje as a “specific amalgam of the traditions of Serbs, Aromanians, Turks, Roma people, and liturgical practices of Orthodox Christians and Muslims” (*Balkan Echo*, 2018). The emphasized genetic variety of this musical tradition shows that the area of Vranje was shaped by many different cultural influences, caused by specific historical circumstances. In the case of urban songs and music from Vranje, it makes sense to search for their roots in the 19th-century historical framework, while deeper delving into the past would probably lead to a dead end.

The encounter of people of different origin, their emigration and immigration – all this influenced the musical tradition of Vranje, its melodic-rhythmic-metrical features, as well as its verses, characterized by unusual beauty and strength. And if we add to these different contents the different types of verses, the grounds for the *Vranje bouquet* – pentasyllable, octosyllable, decasyllable, dodecasyllable – then we

Историјски архив „31. јануар“, Врање / The Historical Archive "January 31st", Vranje

Врање, Харемлук
Vranje, Haremluk

стихове несвакидашње лепоте и снаге. Још кад се разноликим садржајима песме додају и различите врсте стихова на којима се *врањски букеји* темељи – петерац, осмерац, десетерац, дванаестерац, и други, па и њихове комбинације у оквиру исте песме – онда смо још дубље закорачили у раскош традиционалне музике и лирике Срба у Врању.

У врањској градској песми преовладава љубавна тематика. Богатство начина описивања осећања и ситуација у љубавним песмама води и ка другим елементима искуства и живота некадашњих становника Врања, или, пак, оквирама у које је тај живот био смештен. У песмама су, тако, видљиви патријархални традиционални односи у породици, нарочито важност односа с мајком. Тема љубави уводи и Турке у сиже врањске песме, често кроз приказ њихове жудње за лепим Српкињама.

У очигледној повезаности са љубављу или, ређе, одвојено од ње, врањска песма је простор „препричавања“ историје, породичног и социјалног живота. Иако се свакодневица Срба у Врању током 19. века на песме одразила углавном кроз њихове тешке, драматичне, па и трагичне садржаје, ипак се може наћи и понеки усамљени

delve even deeper into the splendor of the traditional music and lyrics of Serbs from Vranje.

The dominant theme of urban songs from Vranje is love. The rich descriptions of feelings and actions in love songs touch on other elements of the experience or life of former residents of Vranje as well, or at least on the framework within which that life was situated. The songs therefore depict patriarchal family relationships, especially the importance of the relationship with the mother. The love theme brings in Turks as the subject of Vranje songs, often through the portrayal of their yearning for beautiful Serbian girls.

The songs' clear romantic content, or more rarely its absence, creates a space where history, family, and social life are “narrated”. Although the everyday life of Serbs in Vranje during the 19th century is reflected in the songs' grave, dramatic, or even tragic content, there are some isolated cases with humorous content. Finally, although these songs have persisted to this day owing to written-down verses, live interpretations, and audio recordings, this does not mean that their content is always presented in the same way, with the same details, same duration, and the same number of verses and stanzas.

Етнографски музеј, Београд / Ethnographic Museum, Belgrade

Врање, Зграда Начелства
Vranje, the Old City Hall

пример шаљиве тематике. Коначно, без обзира на то што су песме опстале до данас кроз записане стихове, интерпретације уживо и тонске снимке, то не значи да је њихов садржај увек представљен на исти начин, са истим детаљима, у идентичном трајању, с истим бројем стихова и строфа. Песма путује и мења се. Некад на природан начин, кроз селекцију самих певача из народа у процесу усменог преношења. А некад се мења споља, институционално, одлуком базираном на нормама и стандардима, за шта је типичан пример Радио Београд и његово прилагођавање народне песме, поред осталог, концепту „идеалног“ трајања, које се сматра прихватљивим широком слушачком кругу.

Међу обележјима најчешће истицаним у наративима о врањским песмама јесте њихов поетски садржај, који се односи на личности, догађаје и места у граду Врању. Ни у једном другом крају Србије народне песме (градске, а камоли сеоске) нису сачувале тако добро развијен фактографски елемент. Нити су игде другде преносиоци вокалне традиције показали тако јаку потребу да о песмама које интерпретирају знају и пратећу причу, предисторију песме, повод за њен настанак, конкретне личности које су опеване...

The songs travel and they transform. Sometimes this happens naturally, through a selection made by folk singers themselves, in the process of oral transmission. And sometimes they change from “outside” – institutionally, through decisions based on norms and standards, of which a glaring example is provided by Radio Belgrade and its adjustment of folk songs in accordance with, among other things, the concept of “ideal” duration, meaning something considered acceptable to the broader public.

One of the features most emphasized in the narrative about songs from Vranje is its poetic content, which refers to figures, events, and places in the city of Vranje. There is no other part of Serbia where folk songs (urban, let alone rural) have preserved the factual element to the degree as the Vranje area. Nor have the transmitters of oral tradition from other areas displayed such a strong need to know the story behind the songs they interpret, the history of the songs, the motivation for their emergence, the particular people the songs are about... This segment of the Vranje tradition is also not always clear. Just like the songs vary, so do the stories that are told and retold. And time goes by. In the case of some songs/stories, the truth does shine through, while in other cases there is confusion, even doubt. A large amount

Старе врањске породице, Душан Ђорђевић (Vranje.net)
Vranje Families from the Old Days, Dušan Đorđević (Vranje.net)

Грађанска породица, Врање
A bourgeois family, Vranje

Ни овај сегмент врањске традиције није увек и без изузетка кристално јасан. Баш као што и песме непрестано варирају, тако је и са причама које се причају и препричавају. А време пролази. У неким случајевима веродостојност је потврђена, док поједине песме/приче изазивају збуњеност и сумњу. Што је већи број фактографских детаља обично је јача и могућност да је песма заснована на истинитим догађајима и личностима. Осим тога, на веродостојност утиче и мање временско растојање, нарочито ако су конкретни опевани људи дубље загазили у 20. век.

of factual detail is usually a guarantee that the song is based on actual events and people. Besides, the truthfulness of the song will depend on the time distance, especially if the people the song is about had lived long into the 20th century.

2. Стојанкиним стазама

Путање врањске градске песме, како у поетском, тако и у музичком смислу, знају бити и те како сложене и замршене. Једно од интересантнијих места врањског наслеђа јесте тема Стојанке...

Врање, које је у 19. веку била развијена трговачка и занатска средина под турском влашћу, нашло се, након ослобођења од Турака, на периферији Србије. Како су се нагло прекинуле дотад јаке привредне везе са Цариградом (Истанбулом), Солуном и важним косовским градовима, економска моћ Врања почела је нагло да слаби. Прекидање трговачких веза довело је и до пропадања старих заната. Упркос измењеним економским околностима, у новом крају Србије истовремено је стасавао нови систем државних институција – културних, образовних, правосудних.

У једној од таквих, Окружном суду, службу је добио Београђанин Драгутин Илић (Београд, 1858–1926), радећи у Врању као судски чиновник, писар (1881–1882). Иако се у овом граду кратко задржао, Илић ће оставити трага, и то баш у градској песми. Мада ће у српској историји остати упамћен и као правник и политичар, допринос овог интелектуалца шири се на поље књижевности, критике, новинарства, уредништва, преводилаштва. Као човек истанчаног осећаја за језик, говор и стих, Илић је током боравка у Врању био отворен према локалном фолклору и наречју. Као резултат овог искуства јављају се и две песничке творевине, објављене 1882. године, које ће се у наредним деценијама изнијансирати и ући у опус врањских градских песама, поставши део традиције. Реч је о песмама „Стојанке, бела Врањанке“ (изворни Илићев наслов „Под пенџерите“) и „Шано, душо“ (изворни Илићев наслов „Ој леле, леле!“). Инспирацију за обе песме Илић је нашао у постојећој фолклорној пракси, са којом је имао додира. Један од доказа за то налазимо у делу *Краљевина Србија* (1884), заснованом на проучавањима такозваних нових крајева, где је Милан Ђ. Милићевић забележио песму, коју је затекао на терену, назначивши да се уз њу играло у колу, и то уз пратњу гоча (бубња). Песму, према ауторовом сведочењу, отвара стих *Шане, душо Шане, мори оивори ми врайа...*

2. On the Trail of Stojanka

The paths of urban songs from Vranje, both in the poetic and the musical sense, can be quite complex and perplexing. An interesting element of Vranje's heritage is the theme of Stojanka...

Vranje, which was in the 19th century a developed center of commerce and trade activity under the Turkish rule, found itself on the periphery of Serbia after liberation from the Turks. Given that its strong economic ties with Constantinople (Istanbul), Thessaloniki, and important Kosovo cities had been broken, Vranje experienced a great loss of economic power. Broken commercial ties led to the decline of old trades. Despite the changed economic circumstances, the new Serbian region saw the development of a new system of state institutions – cultural, educational, judicial.

One of these institutions, the District Court, employed a man called Dragutin Ilić (Belgrade, 1858-1926), who worked in Vranje as a court clerk, a scribe (1881-1882). Although his stay in this city was brief, Ilić left a trace, in the urban songs no less. Although he will be remembered by Serbian history as a jurist and politician, the contributions of this intellectual extend to literature, criticism, journalism, publishing, translation. As a man with a fine sense of language, speech, and poetry, Ilić was open towards local folklore and dialect during his stay in Vranje. The results of this experience were two songs, released in 1882, which became more nuanced in the following decades, as they entered the repertoire of urban songs from Vranje, becoming part of the tradition. The songs in question are “Stojanka, Fair Vranje Girl” (*Stojanke, bele Vranjanke*) (a characteristic verse in Ilić's songs, with the original title “Under the Window” [*Pod Pendžerite*]) and “Šana, my Darling” (*Šano, dušo*) (Ilić's original title was “Oy, lele, lele!”). Ilić found the inspiration for both songs in the existing folklore tradition with which he was closely acquainted. Evidence for this can be found in *Kraljevina Serbia* (1884), based on researches of the so-called “new areas”, where Milan Đ. Milićević wrote down a song he had discovered during fieldwork, noting that the “kolo” was danced to it accompanied by a goč (drum). According to the author, the first verse of the song is *Šana, my darling Šana, open the doors...*

Етнографски музеј, Београд / Ethnographic Museum, Belgrade

Врање, Гимназија, данас Народни музеј
Vranje, the Gymnasium, today the National Museum

Попут Шане, Стојанка је још једна од оних врањских девојака чија је лепота водила мушкарце у самозаборав. Без обзира на то да ли су Стојанка, Ленка, Стана, Јелена, Шана, Цона заиста корачале овоземаљским путевима, или су сублимирале судбине неких других личности, неспорно је да су се захваљујући убедљивим, емотивним, поетски набијеним сижеима уградиле у темеље врањске градске песме. Из тих темеља издижу се „три стуба осећајности“, својствена овом традиционалном жанру, а потом, и самим Врањанцима, у њиховом преиспитивању сопственог идентитета: *севдах*, *дерџ* и *мерак*. Ови турцизми, потпуно одомаћени у врањском дијалекту, односе се на *љубав* (укључујући и љубавну чежњу и страст), затим *шују*, *брију*, *жалосиј*, *јад*, *бол* (опет у спрези са љубављу) и, коначно, на *насладу*, *уживање*, *угодно расјоложење*.

Прича о Стојанки се испоставља као нарочито комплексна. Ово песничко дело Драгутина Илића, као и готово све врањске градске песме, подстакло је трагање за његовим мотивима на тлу врањске фолклорне свакодневице. Тражене су паралеле између Илићеве песме „Под пенџерите“, која говори о лепоти девојке и љубавним осећањима момка, и извесне Стојанке, девојке пореклом

Similar to Šana, Stojanka was one of those Vranje girls whose beauty made men forget themselves. Regardless of whether Stojanka, Lenka, Stana, Jelena, Šana, Cona actually tread the roads of this earth, or just took on the fates of some other characters, there is no doubt that owing to the convincing, emotional, beautiful, poetical song content, they constitute the base of urban song from Vranje. From this base rise the “three columns of sensitivity”, typical for this traditional genre, as well as the people of Vranje when questioning their own identity: *sevdah*, *dert*, and *merak*. These “Turkisms”, quite adopted in the dialect of Vranje, refer to *love* (including romantic yearning and passion); then *sadness*, *concern*, *grief*, *woe*, *pain* (also concerning love); and finally, *indulgence*, *enjoyment*, *a pleasant mood*.

The story about Stojanka seems particularly complex. This poetic work by Dragutin Ilić, like almost every urban song from Vranje, inspired the search for its motives in the everyday folklife of Vranje. Parallels were made between Ilić's song “Under the Window” – about a young woman's beauty and a young man's romantic feelings – and a girl called Stojanka, from an old Vranje family Avramović, who suffered a tragic fate. The story of Ilić's song became entangled with that of *Stojanka, Fair Vranje Girl* (1901) by

Старе врањске породице, Душан Ђорђевић (Vranje.net)
Vranje Families from the Old Days, Dušan Đorđević (Vranje.net)

Грађанска породица, Врање
A bourgeois family, Vranje

из старе врањске породице Аврамовић, коју је задесила трагична судбина. У причу о Илићевој песми уплиће се и приповетка „Стојанке, бела Врањанке“ (1901) Борисава Боре Станковића (Врање, 1876 – Београд, 1927), који је и у једно од својих ремек-дела, драмски комад *Кошћана* (објављен 1902), такође унео стихове о Стојанки (оне који се тичу љубави и дивљења а не трагике). Да све буде још занимљивије, у фактографско клупко о Стојанки уплиће се и друга врањска градска песма, коју је својевремено упечатљиво певала и о њој казивала Стана Аврамовић Караминга, *песмојка* (певачица) и *играорка* (играчица) из народа: „Ајде, Танке, дан-Стојанке“. То је управо трагична прича о девојци Стојанки, коју је у наступу беса и љубоморе убио заљубљени Турчин. Стана Аврамовић је, на основу казивања своје мајке Магде, ову причу/стихове, негде у 20. веку, обрадила, додавши мелодију слободне ритмичке пулсације.

Стара тема о Стојанки пример је који показује како феномен врањске градске песме садржи узбудљиво преплитање народног и уметничког/интелектуалног. Градски дух се испоставља као широк појам, обухватајући како перспективу обичних људи тако и интелектуалаца, ритам

Borisav Bora Stanković (Vranje, 1876 – Belgrade, 1927), who added to his play *Koštana* (published 1902) the verses about Stojanka (those related to love and admiration, not tragedy). Even more interesting, the factual web in connection with Stojanka became entangled with another urban song from Vranje, once strikingly sung and told by Stana Avramović Karaminga, *pesmopjka* (singer) and *igraorka* (dancer) from the people: “C’mon, Tanka, Džan-Stojanka” (*Ajde, Tanke, Džan-Stojanke*). The song is, actually, a tragic story about a girl called Stojanka, killed by a Turk who was in love with her during a fit of rage and jealousy. Stana Avramović, relying on the story of her mother Magda, modified this/these story/verses sometime in the 20th century, by adding a melody of free rhythmic pulsation.

The old subject of Stojanka is an example that shows that there is an exciting intertwining in the urban songs from Vranje of the folk and the artistic, i.e. the intellectual. The "urban spirit" turns out to be a broad term, encompassing perspectives of both the ordinary people and intellectuals, the rhythm of everyday life, but also the world of high art. It has been encompassing the life and the atmosphere of Vranje, but also of Belgrade and its residents, since the 1880s.

свакодневице, али и свет високе уметности. Обухвата живот и атмосферу Врања, али и Београда и његових житеља, и то управо од осамдесетих година 19. века.

Причу о поклапању и сударању народног узора и уметничке адаптације на примеру Стојанке, заокружује и сама музика која прати стихове Илићеве песме „Под пенџерите“. Аутор музике је Јосиф Маринковић (Врањево, 1851 – Београд, 1931), велики српски композитор из доба романтизма. Две Маринковићеве соло-песме компоноване су управо на стихове Драгутина Илића. „Шано, душо“ („Ој леле, леле!“) Маринковић је компоновао пре 1886, а „Стојанке“ („Под пенџерите“), 1883. године. Ове соло-песме, написане за глас и клавир, имале су, пак, разнородне судбине. Музика у соло-песми „Шано, душо“ испоставља се као видно другачија од варијанте народне песме „Шано, душо“ (познате и под називом „Врањанка“), која је до данас очувана у безбројним интерпретацијама извођача народне музике, припадајући у том облику ризници врањских градских песама. Насупрот томе, соло-песма „Стојанке, бела Врањанке“ („Под пенџерите“) ушла је у народну музичку праксу и то, врло вероватно, најпре у Београду, кренувши од грађанских салона, концертних вечери, да би залажењем у кафански амбијент постала део урбаног фолклора. Додатни полет пружила је позоришна представа *Кошћана*, по истоименом Станковићевом комаду, која је убрзо стекла огромну популарност. Касније ће овај концертно-позоришно-кафански ток песме „Стојанке, бела Врањанке“ водити ка Радио Београду и све већој групи нумера обједињених одредницом *врањска музика/мелос/песма*. Разни вокални солисти Радио Београда ће је изводити уживо на радију или, касније, снимати за Тонски архив.

Песма „Стојанке, бела Врањанке“ заживела је и у самом Врању. Мештани је препознају као своју песму, иако сложеност њене музичке форме, као и ритмичка и мелодијска разуђеност, јасно указују да није у питању народна творевина, већ зрело уметничко дело школованог композитора. Етнолог Сања Златановић (Врање, 1972), истражујући врањску свадбу деведесетих година 20. века, уочила је да се „Стојанке, бела Врањанке“ налази међу песмама које су се изводиле у преподневном

The story about the concurrence and the clash of the folk ideal and artistic adaptation in the example of Stojanka is completed with the musical accompaniment to the verses of Ilić's "Under the Window". The writer of the music was Josif Marinković (Vranjevo, 1851 – Belgrade, 1931), a great Romantic-era Serbian composer. Two of Marinković's solo songs have been written based on the verses by Dragutin Ilić. Marinković completed the composition *Šano, my Darling (Oj, Lele, Lele!)* sometime before 1886, and *Stojanka (Under the Window)* in 1883. However, these solo songs, written for voice and piano, had different destinies. The music for the song *Šano, my Darling* turned out to be different than the folk variant of the song (also known by the name *Vranje Girl*), which persists to this day through numerous interpretations by folk music performers, further enriching the urban songs from Vranje. Contrary to that, the solo song "Stojanka, Fair Vranje Girl (Under the Window)" entered the folk tradition, most probably first in Belgrade, starting from bourgeois salons, concert nights, only to become part of the urban folklore after entering kafanas. The play *Koštana*, named after Stanković's work of the same name quickly gained popularity and created even more enthusiasm. Later, this concert-theater-kafana course of the song "Stojanka, Fair Vranje Girl" brought it to Radio Belgrade, where it was placed in the ever-growing group of songs collected under the term *Vranje music/melos/songs*. Various vocalists of Radio Belgrade performed it live on the radio or, later, recorded them for the Sound Archive.

The song "Stojanka, Fair Vranje Girl" became popular in Vranje as well. The locals saw it as their own song, although it is evident from the complexity of its musical form, as well as its rhythmic and melodic winding, that it is not a folk creation, but a mature work of art by a composer educated by European standards. The ethnologist Sanja Zlatanović (Vranje, 1972), while exploring weddings in Vranje in the 1990s, noted that "Stojanka, Fair Vranje Girl" belonged to songs performed in the morning part of the wedding, in the groom's house, and that "the informants consider them the old, original songs from Vranje." (*Свадба – ѝрпчa o иџенѝиѝейу: Врање и околина*, 2003).

делу свадбе, у младожењиној кући, и да „информатори сматрају да су то старе, изворне врањске песме“ (*Свадба – прича о иденитијету: Врање и околина*, 2003).

Случај *Стојанка* показује једну од многих путања развоја врањске вокалне традиције која сведочи о разумевању градске песме и у Врању и изван њега.

Велики је број песама које су до данас створене или прихваћене као део врањског градског фолклора. Свака је драгуљ за себе, са сопственим нијансама, музичким, текстуалним, изражајним. О лепоти девојачкој говори песма „Из Бању иде“. Из песме „Трипут ти чукна“ крије се прича о младој лепој Стани која је из Београда дошла у Врање, као учитељица. Многи су били у њу заљубљени, а међу њима и Стојан, чија је патња због неузвраћене љубави и описана у песми. Љубавну комуникацију двоје младих доноси песма „Што ти је, Стано мори“, а разговор хришћанке и Турчина налазимо у стиховима „Гajtано, моме мори“, „Море, врћај коња, Абдул-Ћерим аго“...

Један од најпознатијих драгуља је песма „Отвори ми бело Ленче“, конципирана као дијалог момка и девојке. Они жуде за љубавним сусретом који спречава девојчина мајка, ставши, симболично, својој љубављу обузетој ћерки на *фустан* (сукњу). „Отвори ми бело Ленче“ неки сматрају најлепшом песмом из Врања. Али – и најлепшом (истинитом) причом која се крије иза стихова. Међутим, прича се препричава, а у том препричавању се понешто дода или одузме. Као главни, релевантни извор информација узима се запис Момчила Златановића (Ратаје, 1934), лексикографа, истакнутог проучаваоца наслеђа Врања, врањског краја и јужне Србије, који је низ својих теренских истраживања преточио у драгоцене збирке и студије.

О предисторији песме „Отвори ми бело Ленче“ говоре још неки записи, истраживачки и новинарски текстови и интервјуи. Уверљиви подаци преплићу се са потенцијалним грешкама или, пак, нечим што више личи на легенду, уграђујући се у ову бујну, разуђену причу (или сплет прича). Укратко, Бело Ленче је девојка чије је право име Јелена Стаменковић. Рођена је у Горњој чаршији (део Врања), око 1877. године, и остала

The case of *Stojanka* shows one of the many paths of development of the vocal tradition from Vranje, which bears testament to the blossoming of the urban song inside and outside of Vranje.

Many songs have been created or accepted as part of Vranje's urban folklore. Each is a gem in its own right, with its own nuances – musical, textual, expressional. The song “From Banja Goes” (*Iz banju ide*) tells about a young woman's beauty. The song “I Knock Three Times” (*Tripud ti čukna*) is about a young, beautiful woman called Stana, who came from Belgrade to Vranje to work as a teacher. Many are in love with her, among them Stojan, whose pain caused by unrequited love is described in the song. The song “What is the Matter, Stana, Girl” (*Što ti je, Stano mori*) depicts a romantic conversation between two young people, while a conversation between a Christian woman and Turkish man is portrayed in the verses of “Gajtana” (*Gajtano, momo mori*), “Return the Horse, Abdul-Ćerim Aga” (*More, vrćaj konja, Abdul-Ćerim ago*) ...

One of the most famous gems is the song “Open, Fair Lenka” (*Otvori mi, belo Lenče*), conceived as a dialogue between a young man and a young woman. They yearn for a romantic encounter, which is prevented by the young woman's mother, who symbolically stamps on her daughter's *fustan* (skirt). “Open, Fair Lenka” is considered by some to be the most beautiful song from Vranje. But also – the most beautiful (true) story hidden behind the verses. However, the song is retold, and in the telling certain elements are added or left out. The main, relevant source of information is a record written by Momčilo Zlatanović (Rataje, 1934), a lexicographer, notable researcher of the heritage of Vranje, the Vranje area, and South Serbia, who turned his field research into precious collections and studies.

There are also other records, research and newspaper articles and interviews that tell about the history of the song “Open, Fair Lenka”. Persuasive data merged with possible errors or, at least, with something resembling a legend, which became incorporated into this lush, elaborate story (or web of stories). In short, Fair Lenka is a girl whose real name is Jelena Stamenković. She was born in Gornja Čaršija (part of Vranje) around 1887 and is remembered for her beauty and extremely light skin tone. She was

упамћена по лепоти и изразито белом тену. Њу је запазио Милан Тасић, у песми представљен надимком – Миле Пиле. За њихове младалачке симпатије, које су могле да се развију у последњој деценији 19. века, сазнало је цело Врање, па је поникла песма о њима, схваћена и као облик задиркивања и оговарања. Њихови родитељи нису одобравали ову љубав. Јелену су родитељи удали за Косту Стошића, са којим се нешто касније преселила у Београд. Милан се оженио Љубицом, са којом је имао леп живот, каткад ремећен песмом „Отвори ми, бело Ленче“, која је настављала да се пева, чак и у колу, ушавши у ред такозваних орских песама, извођених на веселим скуповима, саборима, свадбама...

Судећи по казивању двојице музичара – једног из београдског, а другог из миљеа врањских кафана – песма „Отвори ми, бело Ленче“ се и даље тражи на весељима и забавама уз живу, „народну“ музику.

noticed by Milan Tasić, who is referred to in the song by his nickname – Mile Pile. Their youthful affection towards each other, which developed perhaps at the end of the 19th century, was discovered by everyone in Vranje, inspiring a song about them, as a form of making fun and gossiping. Their parents did not support their love. Jelena's parents married her to Kosta Stošić, with whom she later moved to Belgrade. Milan married Ljubica, with whom he had a nice life, occasionally disrupted by the song “Open, Fair Lenka” which continued to be sung, even in the “kolo”, making it a celebration song, performed at cheerful gatherings, festivals, weddings...

According to two musicians – one from Belgrade, the other from the Vranje kafana environment – the song “Open, Fair Lenka” is still (2020) highly requested at celebrations and parties with live “folk” music.

3. У потрази за стилем

Песма путује кроз време и простор, људи је преносе, мењајући је и варирајући. Увек је било оних који су промене увиђали и истицали их, а каткад испољавали и одређену дозу жала за *стиарим данима*. Па и сам Бора Станковић – славни Врањанац који се у Београд преселио као младић, управо ту стичући искуство и градећи књижевну каријеру – у својим делима је разрађивао слику старог Врања, оног коме је сведочио, али и о коме је слушао одрастајући уз своју бабу Злату након смрти оба родитеља. О оном Врању, које је као човек наглашене осећајности и моћи запажања, изузетне креативности и вештине, заправо, створио имагинацијом, црпећи елементе из доживљеног и препричаног фолклора, и преобликујући их у складу са својим уметничким сензибилитетом.

За људе из народног врањског миљеа врло је карактеристично упоређивање садашњег стања музичке сцене са прошлим, поглавито узорним образцима. У наслеђу трубачких оркестара – као још једне расцветале гране врањске музичке традиције – стављен је на пиједестал звук трубе славног ромског трубача Бакије Бакића. Његов стил свирања често је описиван и хваљен као мек, тих, сетан, нежан. Занимљиво је да су ове особине изворног врањског трубаштва пандан врањској песми, чији је идеал суптилноста а не снага, с обзиром на средину у којој је настала, обрађујући преваходно танана емоционална стања. Један од Бакијиних наследника, његов сестрић, трубач Екрем Мамутовић (године 1996. променио је име у Милан Младеновић), говорио је да је Бакијина труба звучала као виолина (Бабић: *Прича о српској џируби*, 2004). Екремов (Миланов) син Ненад Младеновић се о вештини свога оца изражавао са дубоким поштовањем, истичући његове квалитете, попут тихе, меке свирке, и то управо као нешто што је Екрем научио од Бакије Бакића. Ненад је нагласио и да се од тог времена (доба када су активно свирали Бакија а потом и Екрем) много тога променило, да више нема таквих трубача, а да се променила и публика и да се данас труба везује за гласно свирање и буку (Зоран Радуловић, серијал *Из врањског краја*).

3. In Search of Style

Songs travel through time and space, carried by people, who change and vary them. There were always those who noticed these changes and pointed them out and even expressed nostalgia for the *old days*. Even Bora Stanković himself – the famous Vranje-born writer who moved to Belgrade as a young man, where he built his experience and career as a writer – elaborated in his work the idea of old Vranje, the one he had witnessed, but also listened about while growing up with his grandmother Zlata after the death of his parents. About the Vranje that he had created as a man of exceptional sensitivity and power of observation, of great creativity and skill, with his imagination, drawing elements from his experience and the folklore, and shaping them in accordance with his artistic sensibility.

For people from the folk environment of Vranje, it is quite common to compare the current musical scene with past, desirable patterns. The heritage of brass bands – another blossoming branch of the Vranje musical tradition – has placed the trumpet playing of the famous Roma musician Bakija Bakić on a pedestal. His playing is often described and praised as soft, silent, sorrowful, gentle. It is interesting that these features of original Vranje trumpet playing represent a counterpart to Vranje songs, which cherish the ideal of subtlety instead of strength, considering the environment they originated from, and that they were mostly about tender emotional states. One of Bakija's successors, his nephew, the trumpet player Ekrem Mamutović (who changed his name to Milan Mladenović in 1996) would say that Bakija's trumpet sounded like a violin (*Бабић: Прича о српској џируби*, 2004). Ekrem's (Milan's) son Nenad Mladenović talked about his father's trumpet playing with the deepest respect, emphasizing its qualities, describing it as soft, silent playing, which Ekrem had learned from Bakija. Nenad once said that a lot has changed since that time (when they actively played with Bakija Bakić, then Ekrem), that there were no trumpet players like that around anymore, that the audience had also changed, and that today the trumpet is associated with loud playing and noise-making (Зоран Радуловић, Серијал *Из врањског краја*).

Историјски архив, Врање / Historical Archive, Vranje

Курта Ајрединовић
Kurta Ajredinović

Опсервације о својеврсном колективном укусу и променама у интерпретацији налазимо и у вези са врањском игром, о чему сведоче сестре Јанковић, Даница (Лешница, 1898 – Београд, 1960) и Љубица (Алексинач, 1894 – Београд, 1974), које су својим превасходно етнокореолошким истраживањима дале немерљив допринос културном наслеђу Србије. Оне су почев од 1925. године у неколико наврата одлазиле у Врање, Врањску Бању и околину.

У шестој књизи циклуса *Народне ијре* (1951), сестре Јанковић су упоређивале стилове плесања старијих и млађих становника Врања. Приметиле су да је мирно играње, уз достојанствено и право држање тела „одговарало гордој старијој генерацији и пригушеном жару врањанског темперамента“. Старији Врањанци носили су свежу успомену на *чорбације* – некадашњу хришћанску елиту у Врању (и шире), која је управо под османлијском влашћу стекла богатство, моћ и повластице. По ослобођењу од Турака, ова класа је почела да пропада, а са „економским пропадањем старих, гордих чорбација мења се и стил њиховог играња“.

We find observations about the specific collective taste and changes in interpretation regarding Vranje dances as well, as observed by Danica Janković (Lešnica, 1898 – Belgrade, 1960) and her sister Ljubica (Aleksinac, 1894 – Belgrade, 1974), whose ethnochoreological research contributed greatly to the cultural heritage of Serbia. Starting from 1925, they visited Vranje, Vranjska Banja, and the surrounding area on several occasions.

In the sixth book of the cycle *Narodne iјre* (1951), the Janković sisters contrasted the dancing styles of the older and younger generations in Vranje. They noticed that calm dancing, with a dignified and straight posture “suited the proud older generation and the muted passion of the Vranje temperament.” The older people of Vranje had fresh memories of *čorbadžijas* – a former Christian elite in Vranje (and broader), which gained wealth, power, and privilege under the Ottoman rule. After being liberated from the Turks, this class started to perish, and with the “economic decay of the old, proud *čorbadžijas*, their style of dancing also changed.”

Срђан Станковић / Srđan Stanković

Малика Еминовић Коштана
Malika Eminović Koštana

Јанковићеве су, даље, приметиле како млађа генерација показује склоност ка новим стилским и техничким карактеристикама – мало слободнијем, отворенијем начину играња, високом држању руку и убрзавању темпа. На игре су, осим све бржег темпа живота, током прве половине 20. века утицали и житељи из околних села, ромски плесови и ромски музичари, као и трубачки оркестри, који су у то време још увек доживљавани као новина. Музичари су, у ствари, били кључни фактор ширења играчког репертоара, с променама у самој музичкој пратњи, па посредно и у начину играња у једној средини. Ромски свирачи су као професионалци одлазили у различита места како би, учествујући на саборима и народним светковинама, проширили могућност зараде. Сестре Јанковић истакле су како су се у раздобљу између Првог и Другог светског рата у Врању играла и лесковачка и власинска кола, као и да су врањске игре утицале на игре у Ђуилану, Владичином Хану, Грделици, Власотинцу, Сурдулици, Црној Трави...

The Janković sisters further noticed how the younger generation preferred new stylistic and technical characteristics – a freer, more open way of dancing, holding hands in the air and speeding up the tempo. Besides the more intensive lifestyle, the dances were influenced during the first half of the 20th century by dwellers from surrounding villages, Roma dances, and musicians, as well as brass bands, which were seen as something new. Musicians had a crucial role in spreading the dance repertoire, by changing the musical accompaniment, and by indirectly changing the dancing style in some specific environments – for Roma players, as professionals, went to different places to participate in festivals and celebrations, in that way creating new opportunities to earn money. The Janković sisters emphasize that in Vranje between the First and Second World War both the Leskovac “kolo” and Vlasina “kolo” were danced, as well as that Vranje dances influenced dances in Gnjilane, Vladičin Han, Grdelica, Vlasotinac, Surdulica, Crna Trava...

Танче Ђорђевић / Tanče Đorđević

Омладина Врањске Бање са музикантима (1945), двојица музичара су Коштанини синови
The youth of Vranjska Banja with musicians (1945), two of the musicians are Koštana's sons

Сестре Јанковић су у свом аналитичком приступу показале свест о томе да се времена мењају: „Мада врањански стари стил ту већ показује прве знаке увелости, ипак се, и у овом, нешто убрзанијем начину играња, налази пуно оправданих разлога за уживање“. Тек понегде се примећује дискретни жал за прошлим: „Данас се у читавом крају, укључујући и само Врање и Врањску Бању, не могу више чути зурле. Њих су, нажалост, заменили лимени инструменти и кларинет.“ Даница и Љубица се нису устручавале и да, каткад, изнесу свој критички суд о практиковању врањске традиције, наглашавајући да је плесање млађе генерације у Врању било „још врло далеко од неукусног живог и безразложно бесног и раскалашног начина играња врањанских игара изван врањанског круга“.

Потврда изворности неког стила у народној пракси обично се тражи и препознаје у истакнутим појединцима. Врањанци дубоко посвећени локалном наслеђу издвајају одређена имена која служе као парадигма врхунског и аутентичног певања, свирања и плесања. Бакија Бакић је међу тим именима, а у инструменталној музици је засијао и кларинетиста Курта Ајрединовић. Обојица су Роми, што не чуди с обзиром на то да су врањски свирачи по

The analytical approach of the Janković sisters reflects an awareness that the times are changing: “Although the old, Vranje style is showing the first signs of withering, there are still many good reasons to enjoy this somewhat quicker way of dancing.” Only rarely does one notice discreet nostalgia: “Today, nowhere in the entire region – including Vranje and Vranjska Banja – can one hear zurnas anymore. They were, unfortunately, replaced by brass instruments and the clarinet.” Danica and Ljubica did not hesitate to, occasionally, express their critical judgment about practicing the Vranje tradition, emphasizing that the dance of the younger generation in Vranje was still “very far from the existing tasteless, unreasonably angry and rascal approach to Vranje dances outside the Vranje circle.”

Proof of the authenticity of some style in the folk tradition is usually sought and seen in some notable figures. The people from Vranje profoundly dedicated to local heritage pick out particular names, considered the paradigm of first-class and authentic singing, music playing, and dancing. Bakija Bakić is among these names, and the clarinetist Kurta Ajredinović stands out in instrumental music playing. They are both Roma, which is no surprise given that Vranje musicians were almost all Roma.

Јовица Митић / Jovica Mitić

Душан Младеновић
Dušan Mladenović

правилу припадали ромској популацији. Вероватно најпознатија врањска Ромкиња је Малика Еминовић Коштана, која је својим харизматичним плесом, као и песмом, била инспирација Бори Станковићу за истоимени драмски комад. Кад је реч о Србима из Врања, као преносиоци играчког наслеђа, памте се Риста Стефановић Чапља, Коча Машутковић, Мица Јовчић Лопкина, Михајло Ристић Ђаурац, Александар Стаменковић — Леце Карапера... Међу певачима, који данас представљају симболе праве врањске градске песме, између осталих, су Васа Гарабина, Димитрије Ђорђевић (Мита Нумерка), Анта Учитељ, Душан Младеновић (Душко Шпурко), Стана Аврамовић Караминга, Радомир Младеновић, познатији као Ратко Шпурко, Јован Стошић, Дивна Митић...

Дивна Митић Шпурка (Врање, 1937–1988) рођена је у породици Младеновић, коју је као и већину врањских породица красио неки надимак. Младеновићи или Шпурковци су изразито лепо певали и умели да „особеном тихом сетом боје старе врањанске песме“ („Оћу да ви појем

Perhaps the most famous Roma woman from Vranje is Malika Eminović Koštana, whose charismatic dancing and singing were an inspiration to Bora Stanković for his play of the same name. As for Serbs from Vranje, the transmitters of the dance heritage, notable figures include Rista Stefanović Čaplja, Koča Mašutković, Mica Jovčić Lopkina, Mihajlo Ristić Čaurac, Aleksandar Stamenković — Lece Karapera... The singers, the symbols of the true urban song from Vranje, include Vasa Garabina, Dimitrije Đorđević (Mita Numerka), Anta Učitelj, Dušan Mladenović (Duško Špurko), Stana Avramović Karaminga, Radomir Mladenović, better known as Ratko Špurko, Jovan Stošić, Divna Mitić...

Divna Mitić Špurka (Vranje, 1937 – 1988) was born in the Mladenović family, which carried a nickname like most families from Vranje. The Mladenović family, or *Špurkovci*, sang exceptionally well and knew how to “color the old Vranje songs with a distinctive, soft sorrow” (“*Oћy ga vi ũojem врањанско!*”, 2008). Divna was a member of the amateur theater *Bora Stanković*, where she sang in the first cast of *Koštana* (season 1959/60). She

Јовица Митић / Jovića Mitić

Дивна Митић
Divna Mitić

Бранимир Стошић / Branimir Stošić

Јован Стошић Каце
Jovan Stošić Kace

врањанско!“, 2008). Дивна је била члан Аматерског позоришта *Бора Стјанковић*, где је певала у првој постави *Кошћане* (сезона 1959/60). Учествовала је и у емисијама о Врању, у продукцији Телевизије Београд. Јован Стошић Каце (Врање, 1937–1994) песме је научио углавном од мајке и старијег брата Предрага Стошића, који је 1949/50. године певао и пред микрофоном Радио Београда. Песма која се сматра Јовановим заштитним знаком, и коју је он испевао у данашњем облику је „Петлови појев“, голицава прича о љубавном састанку двоје заљубљених. Кукурикање петла упозорава заљубљене да је крајње време да момак крене кући, али девојка жарко жели да драгог још мало задржи код себе, објашњавајући му да су петлови лажови.

Шпурка, Каце, Курта, Бакија и други, били су добрим делом везани за рад Друштва *Севдах* које постоји од шездесетих година двадесетог века. Друштво је изникло из Фолклорне секције при Дому културе у Врању (који је 1961. године наставио делатност Културно-просветног центра). Раду ове секције допринос је дала и гласовита Караминга.

participated in programs about Vranje, produced by Television Belgrade. Jovan Stošić Kace (Vranje, 1937-1994) learned the songs mostly from his mother and older brother Predrag Stošić, who sang for Radio Belgrade in 1949/50. The song regarded as Jovan's trademark, which he sang in its current version, is "The Rooster's Crow" (*Petlovi pojev*), a tickling story about a romantic encounter between two lovers. The rooster's crow warns the lovebirds that the time has come for the boy to go home, but the girl yearns to keep her beloved by her side for just a little longer, explaining to him that roosters are liars.

Špurka, Kace, Kurta, Bakija, and others were mostly associated with the work of the *Sevdah* association, which has been active since the 1960s. The association emerged out of the Folklore Section of the Cultural Center of Vranje (which continued the work of the Cultural Educational Center in 1961). The renowned Karaminga also contributed to the work of this section.

4. Она коју сви поштују

Стана Аврамовић Караминга (Врање, 1897–1969) посебна је личност културне историје Врања. Њен живот одвијао се у бурном раздобљу када се пуно тога мењало на друштвеном, културном и политичком плану. Осим што се назив државе у којој је живела мењао пет пута, у Станиној „личној карти“ су се, од рођења до смрти смењивали, појављивали, нестајали ехо зурли и чалгија, звуци песме *a cappella*, свежа и избледела сећања на опеване људе, трубачки оркестри, певања и весеља по кафанама, транспозиције народног живота у наративе културно-уметничких друштава, антена Радио Београда, градски традиционални дух, понос старих врањских градских породица у нестајању, индустријализација, велике миграције сеоског становништва из шире околине у Врање...

Као носилац врањске традиције, Баба Стана – како су је многи Врањанци оловљавали у знак поштовања и љубави – била је сложена личност. Песме је учила на самом извору и дивно их певала. Много је информација држала у својој глави и пуно тога могла да исприча о песмама, као и о животу у Врању, онаквом какав је лично памтила или о каквом су јој други, старији причали. Стана је одлично играла и водила коло. На све то, стварала је нове песме по традиционалном обрасцу. У себи је, дакле, носила локални фолклорни спектар. Због тога су је, шездесетих, у њеној старости, појединци посећивали, у жељи да забележе неко казивање или песму. Један од њих је Бранко Митровић (Врање, 1938), угледни глумац, тонски и филмски сниматељ, заљубљеник у стару песму и музику. Други је славни певач Станиша Стошић. Док је похађао Учитељску школу у Врању и био члан КУД-а *Sevdah*, Станиша је упијао песме од Стане. Она би му, кад се присети, записивала речи неких песама, које је Станиша, касније, снимео за Радио Београд. Стану Аврамовић је 1968. године посетила и музиколошкиња Зорислава Васиљевић (Скопље, 1932 – Београд, 2009), која је као музичка сарадница Радио Београда у Врању прикупљала тонски материјал. Будући да је Стана тада била нарушеног здравља, Зорислава није снимила Станино певање, већ само казивање. Четири деценије касније, у емисији *Од злата јабука* Радио Београда 2, Зорислава је истакла како су је фасцинирали јасни Станини

4. The Woman Respected by All

Stana Avramović Karaminga (Vranje, 1897 – 1969) is a revered figure in the cultural history of Vranje. Throughout her life, she saw many social, cultural, and political changes. Apart from the fact that her country had changed its name five times, Stana's life from birth to death was marked by a series of changes, emergences, and disappearances – the sounds of zurnas and chalgiyas, *a cappella* songs, fresh or pale memories of the people sung about, brass bands, singing and celebrating in the kafanas, transpositions of the folklife into the narratives of cultural-artistic societies, the antenna of Radio Belgrade, the urban traditional spirit, the pride of old Vranje, urban families disappearing, industrialization, great migrations of people from the rural surrounding to the city of Vranje...

As a transmitter of the Vranje tradition, Grandma Stana (*Baba Stana*) – as many in Vranje called her out of respect and love – was a complex personality. She learned the songs at their very source and sang them beautifully. She kept a lot of information in her head and knew a lot about the songs, as well as life in Vranje, how she remembered it or how other, older people, spoke about it. Stana was a terrific dancer and leader of the “kolo”. Apart from that, she made up new songs following traditional patterns. She, therefore, carried within herself the entire local folklore spectrum. That is why during the 1960s, when she was old, people came to visit her to write down some story or song. One of these people was Branko Mitrović (Vranje, 1938), a notable actor, sound recorder and filmmaker, and old-song and music enthusiast. The other was the famous singer Staniša Stošić. While studying at the School of Teacher Education in Vranje, and active at the Cultural Artistic Association *Sevdah*, Staniša absorbed songs from Stana. Whenever she would recall the words to some song, Stana would write them down and Staniša would later record them for Radio Belgrade. In 1968, Stana Avramović was paid a visit by the musicologist Zorislava Vasiljević (Skopje, 1932 – Belgrade, 2009), who collected sound material in Vranje as the musical associate of Radio Belgrade. Since Stana's health had deteriorated at that time, Zorislava did not record her singing, only her speaking. Four decades later, in the program *Golden Apple (Od Zlata Jabuka)* by Radio Belgrade

www.vranjenews.rs

Стана Аврамовић Караминга на народној свечаности
Stana Avramović Karaminga at a folk celebration

ставови о интерпретацији, њено „искристалисано мишљење о шарама, о мелизмима који се певају“. Према речима Зориславе Васиљевић, „ниједан мелизам није смео да се нађе у средини мелодије, ни на крају“ – *А, не, њо имају само Цигани!* – рекла је Стана – *А врањско певање, врањанско, било је чисто.*

Караминга није само сачувала постојеће песме, него је култури Врања и Србије подарила и своје, ауторске бисере. Најпознатија је, свакако, песма „Димитријо, сине Митре“. Ту песму је почела да „везе“ 1919. године, убрзо након што јој је мајка Магда, на смрти, саопштила велику породичну тајну, која је Стану дубоко потресла. Песма о великој љубави и трагичним судбинама њених старијих рођака, Димитрија и Стане, саздана је на истинитој причи која, уједно, открива неколико табу тема патријархалног друштва: неплодни брак, прељуба, ванбрачно дете, самоубиство. Караминга је ову песму готово до смрти промишљала, разрађивала, варијала, због чега су до данас сачуване разне верзије, краће или дуже.

„Димитријо, сине Митре“ је једна од оних врањских песама које кроз латентни дурски тоналитет испољавају специфично

2, Zorislava stressed that she was fascinated by Stana’s clear opinions about interpretation, her “well-thought-out opinion about embellishments, about the melismas sung.” According to Zorislava Vasiljević, “not one melisma can occur at the center of the melody, nor at its end” – *Oh, no, only the Gypsies have that!* – Stana said. – *And the Vranje style of singing, the Vranje style, it was pure.*

Karaminga did not just preserve the existing songs, but also contributed to the culture of Vranje and Serbia with her own songwriting “pearls”. The most famous is, of course, “Dimitrije, my Son Mitar” (*Dimitrijo, sine Mitre*). She started “knitting” it in 1919, quickly after her mother Magda revealed her a great family secret on her deathbed, which left Stana deeply shaken. The song is about the great love and tragic fates of her older cousins, Dimitrije and Stana, built on a true story which touches on several taboos of patriarchal society: infertility in marriage, adultery, illegitimate children, suicide. Karaminga pondered the song until her death, elaborated it, changed it, which is why it has several shorter and longer versions today.

“Dimitrije, my Son Mitar” is one of those Vranje songs that expresses through a suggested major key

самопреиспитивање душе, са емоцијама ни
ведрим ни сетним.

На сахрани Стане Аврамовић је, по њеној жељи,
свирана мелодија „Димитријо, сине Митре“.
Испуњена је била још једна Станина жеља: „Кад
умрем, оћу да ми поред сандук и по цел пут до
гроб свира Курта“ („Оћу да ви појем врањанско!“).

specific self-examinations of the soul, with emotions
neither cheerful nor sorrowful.

At Stana Avramović's funeral, at her desire, the
melody to “Dimitrije, my Son Mitar” was played.
Another one of her wishes was fulfilled – she said:
“When I die, I want Kurta to play by my coffin,
all the way to the grave!” (“*Оћу га ви њојем
врањанско!*”).

5. Истакнути ромски ствараоци

Курта Ајрединовић (Врање, 1920–1977) био је изванредан кларинетиста. Међу сачуваним снимцима његове фантастичне свирке су разни мекама и чочеци, мелодије попут „Собинка“, „Збор дервиша“ и других. Курта је свирао заносно, топло. Био је оличење духа врањске музике и темперамента, који се доживљавају као да су увек на ивици да експлодирају од набоја страсти, жара, енергије, жудње, а што се никад не деси. Курта је са урођеним осећајем плео дугачке, бескрајне мелодије, богато их украшавајући и ширећи импровизацијама. Све у оквиру такозваних мекама (макама), специфичних мелодијских модела заснованих на одређеним тонским низовима, на којима се још од давних времена организовала музичка пракса на Истоку.

Курта је био Ром, припадник популације која је дала немерљив допринос културном наслеђу врањског краја, нарочито у сфери инструменталне музике.

У прошлости, Роми су се бавили разним занатима, трговином, земљорадњом. Уз те послове су, по позиву или за празнике, практиковали и свирку, док је у неким случајевима свирачки занат био једини којим су се бавили. У народној свакодневици у Србији, Роми се одавно појављују као професионални музичари, мајстори свог заната, свирајући за награду. Изводили су музику превасходно у варошким срединама, у којима су махом живели Турци. Користили су посебне инструменте, на којима Срби нису свирали, попут зурле, шаргије, бубња (гоч), даира. Осим тога, свирали су у врањском крају и виолину, кларинет и друго. У вези са готово свим поменутиим инструментима, географ Владимир Карић је у студији *Србија* (1887), записао: „Сељак у нас држи да је свирање у ове инструменте цигански посао.“

Оно што су Роми у Врању очували до 20. века јесу свирачке и друге традиције, углавном, рудиментне, које су се у донекле испрекиданом току развијале у околностима турске владавине, нарочито на феудалним имањима турских бегова, по страни од тихих српских весеља. О том току говоре сами инструменти, као и источњачки плесни и музички жанр *чочек*. Манир турског уживања у музици и

5. Notable Roma Creators

Kurta Ajredinović (Vranje, 1920-1977) was an extraordinary clarinetist. Among the existing recordings of his exceptional playing are various *mekams* and *čoček*s, melodies like “Sobinka”, “The Gathering of Dervishes” (*Zbor Derviša*), and others. Kurta played passionately, warmly. He was the personification of the music of Vranje and its temperament, perceived as a near explosion from all the passion, fervor, energy, craving – an explosion that never happens. Kurta had an innate sense for building long, endless melodies, richly adorning them, and broadening through improvisations. And all that within the so-called *mekams* (maqams), specific melodic models based on certain tonal sequences, which served from ancient times as the basis for musical practices in the East.

Kurta was a member of the Roma population, which greatly contributed to the cultural heritage of the area of Vranje, especially to the field of instrumental music.

In the past, the Roma people engaged in various crafts, commerce, agriculture. Apart from this, when called or during holidays, they were engaged in music playing, and in some cases that was the only thing they did. In the everyday folklife of Serbia, Roma people had long been viewed as professional musicians, masters of their craft, who play music for a reward. They played music primarily in towns whose residents were mostly the Turks. They used special instruments, which Serbs did not play, such as zurnas, šargijas, drums (*goč*), tambourines. Apart from these instruments, they also played the violin, clarinet, and other instruments from the region of Vranje. Referring to almost all of these instruments, the geographer Vladimir Karić wrote in his study *Srbija* (1887): “Our peasant holds that playing these instruments is a Gypsy thing.”

By the 20th century, the Roma people in Vranje had mostly preserved rudiments of the musical and other traditions, which had intermittently developed in the circumstances of Turkish rule, especially on the feudal properties of Turkish beys, far from the quiet celebrations of the Serbs. The instruments themselves bear testament to this course of development, as well as the Eastern dance and

Етнографски музеј, Београд / Ethnographic Museum, Belgrade

Ромска свадба
Roma wedding

плесу донекле се пресликао на врањске чорбације, које су и по ослобођењу од Турака наставиле да негују ту атмосферу. Како су написале сестре Јанковић: „Тиме се може објаснити што је за старе Врањанце највећа разонода била кад би им *дајрацике* запевале уз даире, или кад би засвирала *ћеманеџа* уз пратњу даира; или када би запиштале зурле *џоџ*, а они заиграли“ (*Народне уџре*, књига VI). Овакву атмосферу је и Бора Станковић призивао у својим делима, стварајући једну путену, оријенталну слику старих Врањанаца, њиховог препуштања тренутку, падања у самозабрав, потпуне предаје звуку инструмената, које Станковић често помиње: гоч (бубањ), зурле, шупељка, ћемане (виолина), грнета (кларинет), дахире (даире)...

Након Првог светског рата у Врању, Врањској Бањи (градско насеље надомак Врања) и околини почео је да расте утицај трубачких оркестара. Њихова историја се у Србији, као и у региону, једним делом повезује с владавином Турака. Дружине мехтара, музичара, које се каткад доводе у везу са потоњим народним трубачким оркестрима у Србији, постојале су у војним јединицама јаничара, од 14. века, а опстале су и након званичног укидања ових одреда

musical genre *čoček*. The Turkish way of indulging in music and dancing was somewhat copied by the Vranje *čorbadžijas*, who continued to nurture this atmosphere even after the liberation from the Turks. As the Janković sisters have noted: “This explains why the biggest entertainment for the old Vranje people was when *dajradžikas* sang to them accompanied by tambourines, or when *ćemanes* played accompanied by tambourines; or when the *zurnas* whistled accompanied by the *goč*, and they danced” (*Народне уџре*, volume VI). This was the sort of atmosphere that Bora Stanković had evoked in his works, creating a corporal, oriental picture of the old Vranje people, their living in the moment, their forgetting themselves, their complete surrender to the instruments, often mentioned by Stanković: *goč* (drum), *zurna*, *šupeljka*, *ćemane* (violin), *grneta* (clarinet), *dayereh* (tambourine)...

After the First World War, the influence of brass bands started to grow in Vranje, Vranjska Banja (an urban settlement near Vranje), and the surrounding area. The emergence of brass bands in Serbia, as well as the region, was partly associated with the rule of the Turks. Societies of *mehters*, musicians, which are occasionally associated with the later folk brass bands in Serbia, existed in the military units of

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Споменик Бакији Бакићу у Врању
The statue of Bakija Bakić in Vranje

(1826), преусмеривши свој задатак са извођења војних маршева, подстицања војничког духа и величања сјаја владара, на разнолике свечаности, празнике, сахране, свадбе, развијајући репертоар у правцу популарних мелодија. Иако њихов инструментаријум није идентичан, над звуцима оба ансамбла – мехтар група у Турској 19. века и савремених трубачких дружина у Србији – извија се деоница продорног дувачког инструмента (труба/рог/зурла).

Предисторија настанка трубачких оркестара у Србији баца светло и на западноевропске војне ансамбле, по чијем моделу је кнез Милош Обреновић 1831. године у Крагујевцу основао *Књажевско-србску банду*. У дуготрајном процесу ширења оваквог типа оркестара, своју улогу су, с једне стране, одиграли војници, који су се враћали из ратова у родни крај, доносећи са собом и трубачку музику. С друге стране, на популарисање форме дувачког оркестра значајан допринос дали су Роми који су рано преузели нове музичке инструменте. У Врању, Врањској Бањи и околини Роми су полако запостављали зурле, преусмеравајући се на други извор продорног звука – трубу. Тако је и гоч престао да „бије“

janissaries since the 14th century and continued to exist even after these detachments had been officially abolished (1826), changing their tasks to that of playing military marches, raising military spirit, and celebrating the ruler, at different celebrations, holidays, funerals, weddings, building a repertoire of popular melodies. Although the set of instruments was not the same, the sounds of both ensembles – the mehter groups in Turkey of the 19th century and contemporary trumpet societies in Serbia – were dominated by piercing wind instruments (trumpet/horn/zurna).

The history of the emergence of brass bands in Serbia points out to West European military ensembles, which served as a model to Prince Miloš Obrenović for founding the *Knjažesko-Srbska Banda* (“Princely Serbian Band”) in Kragujevac in 1831. During a long process, this type of band was spread by, on the one hand, soldiers who had returned to their birthplace from war, bringing with them the trumpet music; and on the other, by the Roma people, who quickly accepted new musical instruments, greatly contributing to popularizing brass bands. In Vranje, Vranjska Banja, and the surrounding area, the Roma people began to slowly abandon the zurna, turning to a new source of piercing sound – the trumpet.

www.vranjenews.rs

Ненад Младеновић
Nenad Mladenović

уз зурле, поставши пратња лименим дувачким инструментима.

Трубачко име које се у историји традиционалне музике Врања издваја је име Бакије Бакића (Врање, 1923–1989). Лепота, изражајност и темперамент његовог музицирања сматрају се својеврсним обрасцем истинског, аутентичног трубаштва Врања и јужне Србије. Дубина Бакијине музичке емотивности каткад је подстицала романтизоване описе његове личности, стварајући слику о анђеоској души, која као да није с овога света. А заправо, Бакија није био само ванредно добар музичар, који је имао и свој *џон* – ниво какав инструменталисти много теже достижу у односу на певаче – већ је био и стабилан, чврст, прагматичан човек, пословно вешт у договорима и преговарањима око хонорара. Јер, Бакија је био Ром, а за Роме, као искусне професионалце, одувек је важило да умеју да препознају шта је у датој средини људима потребно. Свирали су и певали оно што се тражило. Знали су како музиком човека емотивно да испуне, а да то истовремено буде лукративно. Такве особине красиле су и Коштану, и у драмском комаду Боре Станковића, и у збиљи, на прелазу између 19. у 20. век. Сродног сентимента био је и Бакија. Знао

That is how the *goč* ceased to “beat” with the *zurna*, and started accompanying brass instruments.

The name that stands out in the history of trumpet playing and traditional music of Vranje is that of Bakija Bakić (Vranje, 1923–1989). The beauty, expressiveness, and temperament of his playing are viewed as examples of true, authentic trumpet playing of Vranje and South Serbia. The depth of Bakija’s musical emotionality sometimes inspired romanticized depictions of his personality, creating an image of an angelic soul, of someone out of this world. The truth is that Bakija was not just an exceptionally good musician, who had *his tone* – which is something much harder for instrumentalists to achieve than it is for singers – but was also a stable, sturdy, pragmatic man, skilled in business agreements and negotiations in terms of his fee. For Bakija was a Roma, and the Roma people were known to be capable of recognizing the needs of the environment and the people. They played and sang what was asked of them. They knew how to fulfill the emotional needs of others with music, making it lucrative for themselves at the same time. This applied to Koštana as well, both in the play by Bora Stanković and in reality, at the turn of the 20th century. Bakija was of similar sentiment. He knew

Екрем Мамутовић / Ekrem Mamutović

Екрем Мамутовић
Ekrem Mamutović

је како се треба односити према човеку. О томе говоре његове сопствене речи, које је новинар Зоран Радуловић уткао у свој текст о Бакији: „Ако мислиш да радиш и да узмеш добре паре, немој, бре, да циганштираш... Буди способан да изазовеш човека, сам да ти да пару. А како? Па са свирање, брате! Да циганштираш је глупо. Приђи до човека, па му свирај лепо, на увце, тихо, нежно... Не да ће да ти да паре, него ће и капут да скине.“

Бакија је трубу почео да свира уз свога оца Феџу. Још као дечак, Феџа је у Горњој чаршији, пред крај Првог светског рата, испробавао трубу, тај нови инструмент. Убрзо је основао трубачки оркестар. Али Бакија је надјачао оца талентом и невероватно чулним и сетним звуком своје трубе. Почео је да води оркестар с којим ће стећи славу. Репертоар су чиниле инструменталне, плесне мелодије, кола, ора, чочеци, као и мелодије врањских песама: „Ромски чочек“, „Свекрвино коло“, „Стојанке, бела Врањанке“, „Пембе“, „Гајтано, момо, мори“, „Да знајеш, мори, моме“ и многе друге.

Оркестар Бакије Бакића појавио се већ на трећем сабору трубача у Гучи, 1963. године. Тада су се Гучом први пут разлегли звуци југа, што је за Бакију била одскочна даска за даљи ток каријере.

how to approach people. His own words, which the journalist Zoran Radulović has woven into his text about Bakija, prove it: “If you want to work and earn good money, don’t scrounge... make someone give you the money himself! And how? By playing, man! Scrounging is stupid. Approach him, play beautifully to him, for his ears, silently, gently... not only will he give you money, but he’ll take his coat off, too!”

Bakija started playing the trumpet with his father Fejza. As a boy in Gornja Čaršija, before the First World War had ended, Fejza tried playing the trumpet, a new instrument at the time. He soon founded a brass band. But Bakija’s talent, as well as the incredible sensual and sorrowful sound of his trumpet, surpassed that of his father. He began leading the orchestra that made him famous. Its repertoire included instrumental, dancing music, “kolo”, “oro”, “čoček”, as well as melodies of Vranje songs: “Roma Čoček” (*Romski čoček*), “Mother-in-Law Kolo” (*Svekrvino kolo*), “Stojanka, Fair Vranje Girl”, “Pembe”, “Gajtana, Girl”, “If You Only Knew, Girl”, and many others.

The orchestra of Bakija Bakić performed already at the third Trumpet Festival in Guča in 1963. It was the first time that the sound of the South was heard in

Био је први популарни трубач из јужне Србије. Постхумно, Бакија је проглашен *Мајстџором џрубџ* у Гучи, 1991. године, а исту титулу су стекли, касније, и његови наследници, сестрић Екрем Мамутовић (Милан Младеновић, 1994), Миланов син Ненад Младеновић (Ненад Мамутовић, 2000) и Миланов унук Екрем Мамутовић (2010). Поред линије врањског трубаштва која води од Бакића, у Врању су репутацију стекли и други трубачки оркестри и свирачи. Један такав предводио је изванредни трубач Божидар Ајрединиовић (Врање, 1956), који је, као и већина ромских трубача, веома рано почео да свира и наступа на народним саборима, вашарима, свадбама, слављима поводом рођења, крштења и других важних тренутака за заједницу. Божидару је 1996. године у Гучи додељено признање *Мајстџорско џисмо*.

И већина других врањских оркестара, њихових капелника или чланова, потомака или предака, ходала је Бакићевом или Ајрединиовићевом трубачком стазом. Јер музичари су почињали или се усавршавали, тако што су неко време радили код Бакије, Милана, Ненада, Божидара. Врањска трубачка традиција је својеврсна мрежа, тржиште, сцена, на којој су сви њени актери упућени једни на друге, посматрајући се, ривалски одмеравајући снаге, поштујући се и критикујући се међусобно. Бити најбољи трубач или оркестар у крају, значи бити најтраженији и најплаћенији. У свему томе главну подршку су пружале, и пружају, победе на Сабору у Гучи.

Врањска трубачка мрежа обухвата и Врањску Бању, у којој је *блех* традиција почела интензивно да се развија можда и коју годину пре првих звукова Фејзине трубе и његових вршњака у Врању, што би могло да значи – и пре Балканских ратова. Драган Бабић (*Прича о српској џруби*) помиње да је у Врањској Бањи трубу први засвирао извесни Дене, који је био старији од Фејзе. На њега се надовезао Черим, један од Коштаниних синова, која је удавши се око 1900. године прешла из Врања у Врањску Бању. Коштанин праунук Џафер Куртић свирао је трећу трубу у вероватно најпознатијем трубачком оркестру из Врањске Бање, који је предводио Екрем Сајдић (1956).

Guča, and Bakija paved the way for his future career. He was the first popular trumpet player from South Serbia. Bakija was posthumously declared the *Master of the Trumpet* in Guča in 1991, and his successors were later declared the same: his nephew Ekrem Mamutović (Milan Mladenović; 1994), Milan's son Nenad Mladenović (Nenad Mamutović, 2000), and Milan's grandson Ekrem Mamutović (2010). Apart from trumpet players springing from Bakić, there were other brass bands and trumpet players from Vranje who also built a good reputation. One of these bands was led by the exceptional trumpet player Božidar Ajredinović (Vranje, 1956) who, like most Roma trumpet players, started playing at a very young age, performing at folk festivals, fairs, weddings, celebrations of birth, baptisms, and other important family occasions. In 1996, Božidar was awarded the accolade *Master Craftsman Certificate* in Guča.

Most other bands from Vranje, their bandmasters or members, descendants or ascendants, walked in the trumpet path of Bakić or Ajredinović. They began or perfected their craft by working for Bakija, Milan, Nenad, Božidar for some time. The Vranje trumpet tradition is some sort of network, market, scene, where all of its members are familiar with each other, observe each other, challenged each other as rivals, respect and criticize each other. To be the best trumpet player or band in the area means to be the most requested or paid one. The best way to achieve this is by winning a prize at the Festival in Guča.

The Vranje trumpet network includes Vranjska Banja as well, where the *bleh* tradition began intensively developing a few years before Fejza and his peers started playing the trumpet in Vranje, which could only mean – before the Balkan Wars. Dragan Babić (*Прича о српској џруби*) notes that a certain Dene was the first to play the trumpet in Vranjska Banja, and that he was older than Fejza. Dene was followed by Čerim, one of Koštana's sons, as Koštana moved from Vranje to Vranjska Banja after getting married in 1900. Koštana's great-grandson Džafer Kurtić was the third trumpet in probably the most famous brass band from Vranjska Banja, led by Ekrem Sajdić (1956).

Трубаштво врањског краја је део ширег трубачког предела југоистока Србије, где је загосподарио чочек, и где се емотивно снажно интерпретирају мелодије песама Врања и других градова и области. Време увек тече и временом се све мења, па тако и препознатљива *јужњачка* труба. Мења се репертоар, али и стил. Мењају се публика и њени прохтеви. Врањско подручје је изнедрило бројне изузетне трубаче (и не само трубаче), од којих су неки, почев од краја 20. века загазили на светску *world music* сцену, учествујући на разним фестивалима широм планете. За стотинак година трубаштва у Врању и околини пређен је дуг пут, што се може видети на примеру нумера: од изворних, локалних, као што су „Тешко оро“, „Море, врћај коња, Абдул-Ћерим ага“, или симбол-тема трубаштва Врања – „Изгубљено јагње“, до мелодија из свих крајева Србије и света, свих жанрова (народна, класична, поп, рок, џез музика), при чему се мењала и продукција звука у снимању албума.

The trumpet playing of Vranje and the surrounding area belongs to a broader trumpet-playing region of Southeast Serbia, where the “čoček” is dominant, and where the melodies from Vranje and other cities and areas are played with great emotion. Time always passes and everything changes in the end, even the distinctive *Southern* trumpet. The repertoire changes, but also the style. The audience changes, and so do its demands. The area of Vranje gave many extraordinary trumpet players (and not just trumpet players), of which some have, since the end of the 20th century, entered the world music scene, participating in various festivals across the world. In the hundred years of trumpet playing in Vranje and the region a lot has happened, evident from the musical numbers: from traditional local pieces like “The Difficult Oro” (*Teško oro*), “Return the Horse, Abdul-Ćerim Aga”, as well as the symbol of trumpet playing in Vranje “The Lost Lamb” (*Izgubljeno jagnje*), to melodies from all parts of Serbia and the world, of all genres (folk, classical, pop, rock, jazz music) – and even the sound production during the album recording process has changed.

ВРАЊСКИ ЗВУЦИ У БЕОГРАДУ

THE SOUNDS OF VRANJE IN BELGRADE

Од шездесетих година 20. века до данас, музика Врања, врањског краја и југа Србије наставиће своје преобликовање на различитим, неретко међусобно изукрштаним трасама. Једна је траса такозваног аматеризма у миљеу културно-уметничких друштава, док другу чине вокални интерпретатори, везани за продукцију Радио-телевизије Србије, а каткад и за естраду. Трећу трасу чине етно-састави, који од краја деведесетих промовишу своје виђење Врања и југа Србије, с једне стране на бази различитих традиционалних инструмената оријенталног порекла, правећи својеврсни римејк старих чалгија, а с друге стране, доносећи сасвим модеран звук, у комбинацији акустичних и електричних инструмената.

Актуелни тренутак је као трг, до ког су све трасе довеле у својим живописним вијугањима, образујући плато сусрета и размене искустава. А дух који се надвија над тим тргом јесте заоставштина књижевника Боре Станковића, која је током 20. века постајала огледало идентитета Врањанаца. Сања Златановић, у својој изванредној студији *Књижевно дело Боре Станковића и Врање: идентитетске стравење, дискурси и њаксе* (2009), написала је: „Књижевно дело Боре Станковића игра кључну улогу у причи коју Врањанци причају о себи самима. Он је *наш Бора*, многи код куће имају његова сабрана дела и веома су осетљиви на новије и слободније интерпретације његових остварења.“ До оваквог „орођавања“ савремених Врањанаца са Бориним књижевним делом – као и са његовим ликовима, старим Врањанцима (реалним, преобликованим, измишљеним), који су му пружали доживотну инспирацију за стварање дела доминантно посвећених Врању – до тога да Врањанци

The music of Vranje, the Vranje region, and South Serbia has been transforming since the 1960s, following different, often mutually intersecting, paths. One path is that of so-called amateurism in the environment of cultural-artistic associations, while the other is that of vocal interpretation, which is associated with the production of Radio Television Serbia, and sometimes with show business. The third path is that of ethnic bands, which have been promoting their view of Vranje and South Serbia since the end of the 1990s – on the one side, by using different traditional oriental instruments, creating a specific “remake” of old chalgiyas, and on the other, by introducing something completely modern, through the combination of acoustic and electric instruments.

The present moment is the meeting point of all of these paths, with their lively twists and turns, a place for encounter and exchange of experience. And hovering above this point is the spirit of Bora Stanković and his legacy, which in the 20th century became the reflection of the identity of the people of Vranje. Sanja Zlatanović, in her exceptional study *Књижевно дело Боре Станковића и Врање: идентитетске стравење, дискурси и њаксе* (2009), wrote down: “The literary works of Bora Stanković play a key role in the story that the people of Vranje tell about themselves. He is *our Bora* – many have in their homes his collected works and are quite sensitive to the newer and freer interpretations of his writings.” This feeling of “kinship” that contemporary people of Vranje have with Bora’s literary works – as well as his characters, the old Vranje people (real, reshaped, imagined), who were an endless source of inspiration to him to create works mostly dedicated to Vranje – the fact

о свом граду говоре као о *Борином Врању*, дошло се полако, и под утицајем који је дошао са стране, споља, из миљеа српске културне и интелектуалне елите.

Врањска градска музика се, након ослобођења Врања од Турака, готово паралелно снажила и у Београду, водећи свој живот, посредством књижевних дела, позоришних представа, концерата, кафана, ромских оркестара, Београђана, досељеника из других места Србије, па тако и самих Врањанаца који су се преселили у Београд. Након Првог светског рата, основан је и Клуб Врањанаца у Београду. На темељима тог Клуба, каснијег Удружења Врањанаца, 2010. године биће формирано Завичајно удружење Врањанаца *Жутио цвеће*. На традиционалним окупљањима које Удружење организује, Врањанци и њихови пријатељи се уз храну, обичаје, изложбу народног стваралаштва и одговарајућу музику (певачи и трубачи из врањског краја), окупљају, друже, препуштају носталгији и снажењу локалног идентитета.

Београд је као центар крајем 19. и почетком 20. века привлачио људе из разних крајева, и јачао своју културну сцену. Једно од места интензивне размене културе у Београду, још пре Првог светског рата, била је кафана – тачка сусрета, опуштања, пословних састанака. Кроз кафанску призму преламале су се уметничка и народна музика, певачи-интелектуалци и кафански оркестри, публика из широких слојева друштва и, коначно, музика различитог порекла, из разних крајева. Своје место имала је и врањска песма.

Мијат Мијатовић (Београд, 1887–1937) био је типичан представник културног раздобља Београда, у коме се традиционална музика посматрала кроз перцепцију Западне Европе као узора за ниво и укус у Србији. Тако је и *bel canto* – вокална техника карактеристична за уметничку музику – постао кључни елемент извођења традиционалне српске музике. Мијатовић је био правник, део елите. Волео је да залази у кафане, где је „оперским“ стилем интерпретирао оно што је тада било или постајало популарно. А ту су се нашле и песме попут „Да знајеш, мори, моме“ или „Дуде, бело дуде“, оне које је Београд знао и певао, чему је допринела и представа

that people from Vranje talk about their city as *Bora's Vranje*, developed gradually, influenced from outside by the cultural and intellectual elite in Serbia.

The urban music from Vranje, after the liberation of Vranje from the Turks, had parallelly established itself in Belgrade as well, living through literary works, theater plays, concerts, kafanas, Roma bands, Belgradians, immigrants from other parts of Serbia, including people from Vranje who moved to Belgrade. After the First World War, the People of Vranje Club was founded in Belgrade. Based on the club, later called the People of Vranje Association, the Native Association of the People of Vranje *Žuto Cveće* (“Yellow Flowers”) was founded. At traditional gatherings organized by the Association, the people of Vranje and their friends gather, socialize, indulge in nostalgia, strengthen their local identity, with food, customs, exhibitions of works of folk art, and the appropriate music (singers and trumpet players from Vranje).

Belgrade as a center at the end of the 19th and beginning of the 20th century attracted people from different areas and strengthened its cultural scene. One of the places of intensive cultural exchange in Belgrade, even before the First World War, was the kafana – a place of encounter, relaxation, business meetings. The kafana was a meeting point for both artistic and folk music, singers-intellectuals and kafana bands, people from different layers of society, and, finally, a meeting point for music of different origins and areas. Even songs from Vranje had their place there.

Mijat Mijatović (Belgrade, 1887–1937) was a typical representative of this cultural era in Belgrade when traditional music was viewed through the lens of Western Europe, which set an example in Serbia in terms of level and taste. That is how the *bel canto* – a vocal technique characteristic of art music – became the key element in performing traditional Serbian music. Mijatović was a lawyer, part of the elite. He liked visiting kafanas, where he interpreted songs that already were or were becoming popular in an operatic style. Among the songs were “If You Only Knew, Girl”, “Duda, Fair Duda” (*Dude, belo Dude*) – songs that were known and sung in Belgrade, under the influence of *Koštana*, which had been performed at the National Theater since the beginning of the

Кошћана, која је од самог почетка 20. века била на репертоару Народног позоришта. У овој угледној установи културе, глумачку каријеру је 1906. године започела Теодора Тода Арсеновић (Врањево, 1986 – Београд, 1960). Тумачила је многе улоге, па и носеће у популарним комадима са певањем, у Бориној *Кошћани* (од 1919) и *Ташани* (од 1927). Тода ће постати и „прва лепотица српске кинематографије“, а од почетка редовног емитовања Радио Београда била је и омиљени радио-певач, извођач народних песама.

Радио Београд ће се испоставити као место интензивног сакупљања и промовисања народне музике из разних крајева, па тако и Врања. Основан 1924, Радио Београд је са редовним емитовањем програма отпочео 1929. године. Раних тридесетих, народна музика се слушала са емитованих грамофонских плоча, али се изводила и уживо. Певачи су наступали у радијском студију, уз пратњу клавира или оркестра, или су организовани директни преноси из неке од београдских кафана. На списку тих првих радио-певача налази се и Јован Стефановић Курсула (Врање, 1900 – Нови Сад, 1968), оперски певач, који је из Врања у Београд дошао као кројач, да би касније узимао приватне часове певања, а потом чак похађао и Бечки конзерваторијум. Бавио се уметничким и педагошким радом, развијао каријеру оперског певача, концертирајући и као певач народне музике.

Радио Београд је полако ширио свој програм и структуру. Формирају се први оркестри, увећава се број певача који наступају у програму. Током немачке окупације Београда у Другом светском рату, народна музика наставља да се емитује, мада у мањем обиму. Међу певачима који су тада наступали била је и чувена глумица Дивна Ђоковић (Ливно, 1915 – Београд, 2005), најпознатија по својој улози Коштане, тумачећи је, од 1939. до 1960, у Народном позоришту. Дивна је 1962. године објавила плочу *Песме и иџре из њозоришної комада Кошћана*, уз Секстет Душана Радетића – познати ансамбл Радио Београда, који је био и чест актер у извођењима представе *Кошћана*.

На Радио Београду се све до 1954. године певало уживо, након чега отпочиње пракса снимања и архивирања снимака.

20th century. It was in this respectable cultural institution that Teodora Toda Arsenović (Vranjevo, 1986 – Belgrade, 1960) began her acting career in 1906. She played many roles, even the leading ones in popular plays with singing, in Bora's *Koštana* (since 1919) and *Tašana* (since 1927). Toda became the “first beauty of Serbian cinematography”, and when Radio Belgrade began regular broadcasting, she was the favorite radio singer and performer of folk songs.

Radio Belgrade became the place of intensive collecting and promoting folk music from different areas, including Vranje. Founded in 1924, Radio Belgrade started its regular broadcast of radio programs in 1929. In the early 1930s, phonograph records of folk music were broadcast, but it was also performed live. The singers performed in the radio's studio, accompanied by piano and orchestra, or there were live broadcasts organized from some kafana in Belgrade. One of the first radio singers was Jovan Stefanović Kursula (Vranje, 1900 – Novi Sad, 1968), an opera singer who came to Belgrade from Vranje as a tailor, and later took private singing lessons, eventually enrolling at the Vienna Conservatory. He engaged in artistic and pedagogic work, and built a career as an opera singer, performing folk music as well.

Radio Belgrade gradually broadened its program and structure. The first orchestras were formed, the number of singers who performed in the programs grew. During the German occupation of Belgrade in the Second World War, folk music continued to be broadcast, although to a lesser extent. One of the singers who performed then was the renowned actress Divna Đoković (Livno, 1915 – Belgrade, 2005), most famous for her role as Koštana in the National Theater in the years 1939-1960. In 1962, Divna released the record *Песме и иџре из њозоришної комада Кошћана* (“Songs and Dances from the Play Koštana”) with the Dušan Radetić Sextet – a famous ensemble of Radio Belgrade, which often played during performances of *Koštana*.

Until 1954, Radio Belgrade broadcast live performances – after that, they began recording and archiving permanent records.

ДВЕ СТРАНЕ МЕДАЉЕ

TWO SIDES OF THE SAME COIN

Нова ера извођења народне музике у Радио Београду наступа повратком виолинисте Властимира Павловића Цареваца (1895–1965), по његовом изласку из логора Дахау (1945), када стаје на чело народног оркестра и ствара своју „школу“. Одржава аудиције за певаче, држећи се строгих критеријума. Царевац је отац стилизоване народне музике, онакве каква ће постати обележје Радио Београда, и какву ће народ убрзо пригрлити. Створио је префињени стил, примамљив најширем аудиторијуму. Његови складни оркестарски аранжмани нису били компликовани; импостирани гласови су остали, али су се ипак удаљили од мијатовићевског *bel canto*.

Царевац је инсистирао на томе да певачи изводе песме из краја одакле потичу. Али изузетака је било. Даница Обренић (Младеновац, 1920 – Београд, 2004) нагињала је репертоару јужне Србије и Македоније. О њеном тумачењу песме „Стојанке, бела Врањанке“ ће се пола века касније, гостујући у емисији *Од златна јабука* (2006), похвално изразити Станиша Стошић, велико име врањског мелоса. Као истакнута интерпретаторка врањских песама издваја се Зора Дремпетић (Бела Паланка, 1927 – Београд, 2013). Мада рођена на југоистоку Србије, Зора је још као беба прешла у Београд. По завршетку гимназије прикључује се позоришту и постиже успехе, нарочито у *Кошћани* Боре Станковића, где се истиче у сјајном споју глуме и певања. Предивни сопран и лепо украшавање мелодије у *Кошћани* је 1952. године доводе до Радио Београда. Захваљујући сарадњи са Царевцем, Зора је постала и члан екипе филма *Цијанка* Војислава Нановића (филм из 1953, заснован на Бориној *Кошћани*). Отпевала је ту, између осталог, и песму „Да знајеш мори моме“;

А new era of live folk music performances at Radio Belgrade began after violin player Vlastimir Pavlović Carevac (1895–1965) returned to the radio, upon his release from the Dachau concentration camp (1945). He stepped in as the director of the National Orchestra and created his own “school”. He held auditions for singers, holding up to high standards. Carevac is the “father” of stylized folk music, which became characteristic for Radio Belgrade, and was quickly accepted by the people. The style he created was sophisticated, appealing to a broader audience. His harmonious orchestral arrangements were not complicated; impostated voices did not cease to exist, but they did differ from the *bel canto* of Mijatović.

Carevac insisted that the singers perform only songs from the areas they came from. But there were exceptions. Danica Obrenić (Mladenovac, 1920 – Belgrade, 2004) preferred the repertoire of South Serbia and Macedonia. Her interpretation of the song “Stojanka, Fair Vranje Girl” was praised half a century later by Staniša Stošić, an important figure of the Vranje *melos*, in the radio program *Golden Apple* (2006). Another notable interpreter of Vranje songs was Zora Drempetić (Bela Palanka, 1927 – Belgrade, 2013). Although born in Southeast Serbia, Zora moved to Belgrade as a baby. After finishing the gymnasium, she joined the theater where she gained success – especially in *Koššana* by Bora Stanković, where her terrific mix of acting and singing stood out. Her wonderful soprano voice and beautiful enhancement of the melody from *Koššana* brought her to Radio Belgrade in 1952. Owing to her cooperation with Carevac, Zora became a member of the film crew *The Gypsy Girl* by Vojislav Nanović (a film based on Bora’s *Koššana*; 1953). There she sang,

Музеј Југославије / Museum of Yugoslavia

Властимир Павловић Царевац
Vlastimir Pavlović Carevac

која је, по мишљењу многих, управо у Зори добила једну од најлепших интерпретација.

Још један женски вокал Радио Београда, који је прославио песму Врања, али и ширег простора јужне и југоисточне Србије није имао породичне везе са Врањем. Василија Радојчић (Крагујевац, 1936 – Београд, 2011) постигла је велики успех са јужњачким репертоаром. Карамингина песма живота „Димитријо, сине Митре“ само је једна од врањских песама којима се прославила.

Као утицајан медиј, Радио Београд је до почетка седамдесетих од својих вокалних солиста стварао звезде. Истовремено, раширио је и популарност врањских песама, које су „доживеле праву експанзију“, како истиче Драгана Маринковић, музичка уредница у Радио Београду 2, ауторка и водитељка култне емисије *Од златна јабука* – „Публика их је јако волела, јер су доносиле посебно расположење, весеље, али и дерт. Врањска музика је веома заступљена у фонотеци Радио Београда, налазећи се на неколико стотина тонских записа, и то не само песама. Оркестар Жарка Милановића је снимео диван *Врањански чочек*. Кларинетиста Боки Милошевић је пуно снимао врањске мелодије, Секстет Душана

among other things, the song “If You Only Knew, Girl”, and many consider her version of the song to be the best.

Another female singer from Radio Belgrade, who celebrated songs from Vranje, but also the wider area of South and Southeast Serbia, did not have any family ties with Vranje. Vasilija Radojčić (Kragujevac, 1936 – Belgrade, 2011) achieved great success with the *Southern* repertoire. Karaming’s life song “Dimitrije, My Son Mitar” is just one of the songs from Vranje which made her famous.

By the 1970s, Radio Belgrade as an influential media source had turned its vocalists into stars. At the same time, the radio popularized songs from Vranje, which “experienced great expansion”, as noted by Dragana Marinković, the music editor of Radio Belgrade 2, creator and presenter of the cult radio program *Golden Apple* – “The audience loved them dearly because they carried a specific mood, joy, but also *dert*. Vranje music was very represented in the sound archive of Radio Belgrade, in the form of several hundred audio recordings, not just songs. The orchestra of Žarko Milanović recorded the wonderful ‘Vranje Čoček’ (*Vranjenski čoček*). The clarinetist Boki Milošević recorded many melodies from

Радетића је, такође, много изводио кола и ора са југа Србије, из Врања, Лесковца, Ниша. После успеха Зоре Дремпетић, сјајне каријере Василије Радојчић и невероватне популарности Станише Стошића, многи други певачи су се ухватили укоштац са врањским песмама, нимало лаким за извођење, а омиљеним у народу. Врањске песме су за архив Радио Београда снимиле и Душица Билкић, Данка Стојиљковић, Биљана Петковић...

И сами Врањанци су свесни улоге коју је Радио Београд одиграо у процесу бележења, очувања и промовисања врањске традиције. Али, они имају потребу да говоре и о „другој страни медаље“. Истакнути певач из Врања, Бранимир Стошић, који је и сам делом везан за Музичку продукцију Радио-телевизије Србије, у емисији *Од златна јабука* (2015), каже: „Многе песме су за потребе Радио Београда скраћиване, да не кажем осакатане, да би могле да трају 2-3-4 минута. Избациване су строфе, по неколико њих, и такве су снимљене. А скраћивањем текста, скраћивала се и цела прича. Осим тога, приликом певања, текст је често интерпретиран на начин за који се само претпостављало да се у Врању говори. Један од примера је *М'гла падала у долину*.“

Управо с другачијем изговором – „Магла паднала в долина“ – снимили су је и изводили певачи Радио Београда – Даница Обренић, Василија Радојчић, Мерима Његомир, Весна Димић...

Две године касније, у емисији *Старо ми дајте* Радио Врања, врањски певач и хармоникаш Слободан Цоби Јовановић, такође ће говорити о грешкама у изговору: „Моје колеге, млади певачи, песму 'Отвори ми, бело Ленче' певају на македонском, и то је веома погрешно. Не може да се пева *да станам да ти отварам* у врањанској песми.“ На Цобија се, у истој емисији, надовезао Бане Стошић: „(...) *усташца* – ми никад у Врању тако не кажемо, то је београдски начин изговарања, него – *усти'нца*. Ја се жестоко борим да се врањске песме певају онако како се говори у Врању. Слушали смо ове песме на Радио Београду у таквом карикрираном извођењу и често су и наши Врањанци прихватили тако.“

У годинама након смрти Царевца, великог ауторитета Радио Београда и креатора

Vranje, the Dušan Radetić Sextet also played many 'kolo' and 'oro' melodies from South Serbia, Vranje, Leskovac, Niš. After the success of Zora Drempetić, the fantastic career of Vasilija Radojčić, and the incredible popularity of Staniša Stošić, many other singers took on songs from Vranje, not easy to sing at all, but very popular among the people. The songs from Vranje were also recorded for the archive of Radio Belgrade by Dušica Bilkić, Danka Stojiljković, Biljana Petković...

The people from Vranje are themselves aware of the role that Radio Belgrade has played in the process of noting, maintaining, and promoting the Vranje tradition. But they feel the need to speak about the other "side of the coin". A notable singer from Vranje, Branimir Stošić, who himself was connected with the music production of Radio Television Serbia, said in the program *Golden Apple* (2015): "Many songs were shortened for the needs of Radio Belgrade, or should I say, harmed, so they would last 2-3-4 minutes. Stanzas were rejected, several of them even, and the songs recorded in this new form. And by shortening the text, the whole story is shortened. Besides, during singing, the text was often interpreted in a way which was presumably how people in Vranje spoke. An example of that is 'Fog Covers the Valley' (*M'гла падала у долину*)".

The song "Fog Covers the Valley" was recorded in a different dialect than the Vranje one and performed by singers of Radio Belgrade – Danica Obrenić, Vasilija Radojčić, Merima Njegomir, Vesna Dimić...

Two years later, in the program *Give me the Old (Staro mi dajte)* of Radio Vranje, the Vranje singer and accordionist Slobodan Cobi Jovanović also talked about pronunciation mistakes: "My colleges, young singers, sing the song 'Open, Fair Lenka' in Macedonian, and very wrongly so. One cannot sing '*da stanam da ti otvaram*' when singing a Vranje song". In the same program, Bane Stošić added: "(...) *ustašca* [lips] – we never say it like that in Vranje, that's the Belgrade way of saying it, we say it – *ustanca*. I am a great advocate of singing songs from Vranje in the language spoken in Vranje. We listened to these songs on Radio Belgrade in this caricatural performance and even our people from Vranje often accepted them that way."

аутентичног стила народне музике који је завладао Србијом, полако почиње да сплашњава моћ радија. Стилизована народна музика наставља да траје, да се поштује, али престаје да буде моћна. Врањанци и данас снимају за архив Радио Београда, али, то је тек део њихових широк активности на плану неговања врањске песме. Од седмдесетих примат преузимају телевизија и све јача естрадна сцена, а уласком грамофона у све више домова снажи и продукција грамофонских плоча.

Певач који је из тог транзитног периода изашао као победник је Станиша Стошић (Врбово, 1945 – Београд, 2008). Његов успех лежи на споју неколико елемената: порекло, глас, образовање и репертоар.

Станиша Стошић је рођен у селу Врбово код Владичиног Хана, градића удаљеног тридесетак километара од Врања. Појавио се у Радио Београду почетком шездесетих, још за Царевчева живота, као „Врањанац“ који је са собом понео своје порекло, диван лирски тенор, технику правилног дисања и певања, савладану у хору Учитељске школе у Врању, али и искуство директног контакта са врањском традицијом, као члан Друштва *Севдах* и кроз разговоре са Карамингом. Станиша је неговао репертоар за који се сматра да је састављен искључиво од врањских песама, мада је чињеница да је у *врањски мелос*, захваљујући и делима самог Боре Станковића, ушло и наслеђе суседних крајева. Међу песмама које се памте у Станишином тумачењу је и „А, куде си била, мори, кара Коцо“, за коју Сања Златановић, у студији о савременој врањској свадби, наводећи податке свога оца Момчила Златановића, истиче да је реч о песми гњиланског порекла, која је у Врању почела да се шири тек после Другог светског рата. Због ове и сличних песама, чини се да је најбољи опис Станишиног дела онај народски – „татко за јужњачки мелос“.

Станиша је снимео велики број песама, које је управо он прославио. Фрулашица из врањског краја, Милица Стошић (добитница звања „Мајстор фруле“ Сабора фрулаша Србије „Ој, Мораво“ у Прислоници), родом из Новог Села код Сурдулице, у емисији *Од златна јабука* (2015),

In the years following the death of Carevac, an authority figure at Radio Belgrade and the creator of the authentic style of traditional music that took over Serbia, the radio started losing its power. Stylized traditional music continued to exist, to be respected, but it lost its strength. People from Vranje still record for the Archive of Radio Belgrade, but only as part of their broader activities related to preserving songs from Vranje. Television ascended to a dominant position in the 1970s, as well as the increasingly stronger show business scene, and after record players started entering households, the production of records became more intensified.

The singer who came out as a winner from this period of transition was Staniša Stošić (Vrbovo, 1945 – Belgrade, 2008). His success rests on several elements: origin, voice, education, and repertoire.

Staniša was born in Vrbovo, near Vladičin Han, a city about 30 km away from Vranje. He arrived at Radio Belgrade at the beginning of the 1960s, while Carevac was still alive, as the “Vranjanac” (person from Vranje) who “brought” his origin, wonderful lyrical tenor, the correct breathing method and singing technique, mastered in the choir of the School of Teacher Education in Vranje, but also the experience of immediate contact with the Vranje tradition, which he acquired as a member of the association *Sevdah* and in his conversations with Karaminga. Staniša’s repertoire was said to contain only songs from Vranje, although it is a fact that the *melos of Vranje* included songs from surrounding areas, owing to the works of Bora Stanković himself. One of the songs remembered in the version by Staniša is “Where Were You, Kara Koco” (*A, kude si bila, mori, kara Koco*) for which Sanja Zlatanović – in a study about contemporary Vranje weddings, stating data from her father Momčilo Zlatanović – emphasized was from Gnjilane, spreading in Vranje only after the Second World War. Because of this and similar songs, it seems that the best description of Staniša is the folk one – “Father of Southern Melodies”.

Staniša recorded a great number of songs, which he made famous. Milica Stošić, a flute player from the Vranje region (winner of the award *Master of the Flute* at the Gathering of Flute Players in Serbia “Oy, Morava” in Prislonica), born in Novo Selo

Душан Стошић / Dušan Stošić

Станиша Стошић
Staniša Stošić

присетила се периода од 1988. до 1999. године, када је њен ансамбл (глас, фрула, хармоника, гитара, синтисајзер, бубњеви) интензивно наступао на весељима у овом делу Србије: „Ви сте морали да имате на репертоару све оно што је био хит. Нисте смели да се појавите ни у једном селу, ни у једној кафани, ни на једном весељу, а да не знате те песме које је певао Станиша Стошић.“ О снази Станишине личности, која се одразила и на свест Врањанаца о локалном фолклору, говори још један теренски податак Сање Златановић. Неке своје казиваче, који су истицали да воле „стару врањску музику“, питала је које су им то песме омиљене. Они су нудили и овакав одговор: „Све што пева Станиша Стошић“.

Занимљиво је да су од низа песама које је Станиша својевремено изводио, до данас наставиле да на весељима у Србији живе махом само две, и то не традиционалне врањске, већ компоноване, реферишући, притом, музички и текстуално, на јут, Врање, дерт... Песма „Због тебе, моме убава“, аутора Милутина Поповића Захара, доноси узбудљиву, јужњачку и оријенталну смену *rubato*

near Surdulica, recalled in the program *Golden Apple* (2015) the period 1988-1999 when her band (voice, flute, accordion, guitar, synthesizer, drums) played frequently at celebrations in this part of Serbia: “Everything that was a hit had to be in your repertoire. There was no village, no kafana, no celebration where you could show up without knowing the songs that Staniša Stošić sung.” As for the strength of Staniša’s personality, which influenced the way that the people from Vranje perceived local folklore, the field data from Sanja Zlatanović are telling. She asked some of her informants, who claimed to like “old Vranje music”, what their favorite songs were. They even answered: “Anything by Staniša Stošić.”

It is interesting that out of all of the songs that Staniša had performed, only two still “live” at celebrations in Serbia – two songs that are not traditional songs from Vranje, but composed ones, referring both musically and textually to the South, Vranje, *dert*... The song “Because of You, Beautiful Girl” (*Zbog тебе, моме убаво*) written by Milutin Popović Zahar brings an exciting, *Southern* and *Oriental* sequence of

строфа и рефрена у аксак метрици, као и стихове о момку који редовно дочекује зору, некада због ноћи проведене у механи, а некада и због лепе Врањанке која му ствара несаницу, а уз све то се, у духу старих врањских песама, уплиће и лик мајке која жели сина да одврати и од механа и од лепих жена. Друга песма, „Лела, Врањанка“, ауторско дело Драгана Токовића из 1972. године, говори о патњи момка за Јеленом, Лелом, која га је некада страшно волела, па отишла. Јеленина лепота се у песми упоређује са Бориним женским ликовима – Софком и Коштаном. Песма је дуго носила ауру Токовићевог ремек-дела. Након приказивања америчког филма *Пепијарачке њриче* (1994), у Србији се мислило да је у филму искоришћена Токовићева песма, Станишин хит. А онда је отпочела ера Јутјуба и многе тајне су испливале на површину. Тако се неколико деценија по објављивању сингл-плоче *Лела Врањанка* (1974) Станише Стошића, проширило сазнање о томе да је мелодија преузета од старе песме која се ко зна од када проносила Левантом. Тиме је оспорена Токовићева оригиналност, али је, свеједно, остала песма о лепој Врањанки, уз коју се у Србији весели, упркос стиховима пуним патње.

Још један познати извођач изворних песама, нарочито врањских, који је такође везан за Музичку продукцију РТС-а, јесте Чедомир Чеда Марковић (Жбевац, општина Бујановац, 1949). У слично време као и Станиша, похађао је Учитељску школу у Врању, и ту је, у хору, захваљујући истом професору, надоградио своје певање. Ток живота одвео га је, потом, у Скопље, где је, између осталог, снимао и врањске песме, уз пратњу Великог народног оркестра Радио Скопља, за архив ове медијске куће. У истом периоду је имао и неколико турнеја у Бугарској. Почетком осамдесетих преселио се у Београд и почео интензивно да наступа у кафанама, ресторанима и хотелима. Захваљујући снази своје интерпретаторске личности, стигао је и до Радио-телевизије Београд (касније Радио-телевизија Србије), чији је данас један од заштитних знакова. Љубав Чедо Марковића према завичају, Врању, али и нечему што би се шире могло описати термином „Југ“, одразило се и на његово награђено ауторско дело „Врањска ноћ“ (потписује и стихове и музику). „Ја се поносим овом песмом, зато што је то Врање стварно описано на неки мој начин, из

rubato-stanzas and choruses in aksak rhythm, as well as verses about a young man who always ends up staying awake until morning, sometimes because he spends nights in mehanas, and sometimes because of a beautiful Vranje girl, who keeps him awake, and on top of it all – in the spirit of old Vranje songs – there is the character of the mother who wants to drag her son away from mehanas and beautiful women. The second song, “Lela, the Vranje Girl” (*Lela, Vranjanka*), was composed by Dragan Toković in 1972 and tells about the pain of a young man because of Jelena, Lela, who used to love him passionately but decided to leave him. Jelena’s beauty is compared in the song to Bora’s female characters – Sofka and Koštana. This song was long regarded as Toković’s masterpiece. After the screening of the American movie *Pulp Fiction* (1994), people in Serbia believed that Toković’s song, Staniša’s hit, was used in the film. Then the YouTube era began, and many secrets were brought to the surface. That is how several decades after the release of the single *Lela, the Vranje Girl* (1974) by Staniša Stošić, the word spread that the melody was taken from an old song, which had been traveling across the Levant since who knows when. Toković’s originality was refuted, but the song about the beautiful Vranje girl remained for the people of Serbia to enjoy it, despite verses filled with suffering.

Another famous performer of folk songs, especially those from Vranje, also connected with the Music Production of the RTS, is Čedomir Čeda Marković (Žbevac, Bujanovac municipality, 1949). In a similar time as Staniša, he went to the School of Teacher Education in Vranje, where, in a choir, he advanced his singing thanks to his teacher. Later in life, he went to Skopje, where, among other things, he recorded songs from Vranje for the archive of Radio Skopje, accompanied by their Grand Folk Orchestra. In the same period, he had multiple tours across Bulgaria. At the beginning of the 1980s, he moved to Belgrade and started to frequently perform in kafanas, restaurants, and hotels. Owing to the strength of his interpretation he ended up in Radio Television Belgrade (later Radio Television Serbia), and became its trademark. Čeda Marković’s love for his homeland, Vranje, but also for something which could be more broadly described as “the South”, is visible in his award-winning songwriting piece “The Vranje Night” (*Vranjanska noć*) (he wrote both the lyrics and music). “I’m proud of this song because

www.vranjenews.rs

Чедомир Чеда Марковић, фестивал „Оћу да ви појем врањанско“
 Čedomir Čeda Marković, the festival “I Want to Sing Vranje-Style”

мог угла: Пржар, Собина, доксат, калдрма, магла плава, моравска долина и Врањанка неизбежна...“ – рекао је уметник, гостујући у емисији *Од златна јабука* (2011). Године 2020, под покровитељством Министарства културе и информисања, Чеда је учествовао у филму *Врањска њесма*, на дијалекту, на аутентичним местима у Врању. Планирано је да филм буде преведен на енглески, шпански и кинески језик.

Генерацијски близак Чеди Марковићу био је Стојадин Дине Пауновић Чешмеџија (Врање, 1948 – 2008). Врањском песмом се бавио не само као вокални извођач, него и посвећени мелограф. Осим тога, тесно је сарађивао са Музичком продукцијом РТС-а, у снимању и реализацији многих емисија Радио-телевизије Србије, и био један од вокалних солиста ове медијске куће, усмерен, природно, на врањски мелос. Према подацима са сајта *riznicasrpska.net*, Дине је наступао и на четири издања *Београдског сабора*, угледног фестивала народне музике на простору бивше Југославије, који се одржавао од 1965. до 1977. године. Песме из врањског краја Дине је почео да бележи још као младић, 1969. године. Његови записи су углавном резултат теренског рада, али има и оних песама које

Vranje is described my way, from my point of view: Pržar, Sobina, doksat, the cobblestones, the blue fog, the Morava valley, and the unavoidable Vranje Girl...” – the artist said in the show *Golden Apple* (2011). In 2020, under the patronage of the Ministry of Culture and Information, Čeda participated in the movie *The Vranje Song*, speaking the Vranje dialect and at authentic sites in Vranje. The plan is for the film to be translated into English, Spanish, and Chinese.

From the same generation as Čeda Marković was Stojadin Dine Paunović Češmedžija (Vranje, 1948–2008). He took an interest in songs from Vranje not only as a singer but also as a dedicated music notator. Besides, he closely cooperated with the Music Production of the RTS, and recorded and produced many shows for Radio Television Serbia, as one of the singers of this broadcasting house who was, naturally, focused on melodies from Vranje. According to information from the site *riznicasrpska.net*, Dine is the performer on four records of the *Belgrade Gathering*, a renowned festival of folk music in former Yugoslavia, which was held from 1965 to 1977. Dine started writing down songs from Vranje as a young man, in 1969. His records were mostly products of fieldwork, but among them were also songs he listened to as a child, surrounded by his

Милка Манић и Драган Станковић, као Коштана и Митке
Milka Manić and Dragan Stanković, in the roles of Koštana and Mitke

је слушао у детињству, у породичном кругу, у препознатљивом, традиционалном маниру с колена на колена. Као и у случају Станише Стошића и Чедомира Марковића, тако је и на будући рад Стојадина Динета Пауновића велики утицај имао Стојадин Пешић, професор у Учитељској школи.

Из следеће генерације врањских певача, како оних који су се одселили из Врања, тако и оних који су у њему остали, ваља издвојити име Милке Манић (Кршевица, општина Бујановац, 1958). Активно је глумила у позоришту, играла и у *Кошћани* Боре Станковића, истовремено негујући и дар за певање и наступајући на концертима, фестивалима, телевизијским емисијама... Певала је и у дуету са Станишом Стошићем, наступала уз пратњу оркестра Бакије Бакића, снимила осам врањских и косовских песама за Тонски архив Радио Београда. За допринос у култури и изузетне резултате у области уметничког стваралаштва, Град Врање јој је 2004. године доделио „Седмосептембарско признање“.

Још један уметник из врањског краја, који је повезан са Музичком продукцијом РТС-а и који је подарио трајне снимке Тонском архиву Радио

family, in a typical and traditional manner, passed down from one generation to the next. As in the case of Staniša Stošić and Čedomir Marković, the future work of Stojadin Dine Paunović was greatly influenced by Stojadin Pešić, a professor at the School of Teacher Education.

As for the next generation of singers from Vranje, both those who moved from Vranje and those who remained, the name of Milka Manić (Krševica, Bujanovac municipality, 1958) stands out. She actively performed in the theater, acting in *Koštana* by Bora Stanković, simultaneously both nourishing the gift of singing and performing at concerts, festivals, television shows... She sang a duet with Staništa Stošić, performed accompanied by the orchestra of Bakija Bakić, recorded eight songs from Vranje and Kosovo for the Sound Archive of Radio Belgrade. Her contributions to culture and exceptional results in the domain of artistic creation earned her the prize *The 7th September Accolade*, awarded by the City of Vranje.

Another artist from the Vranje region, connected with the musical production of the RTS, who bestowed permanent records to the Sound Archive of Radio Belgrade, is Dejan Pešić (Vranje, 1963).

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Дејан Пешић
Dejan Pešić

Београда, јесте Дејан Пешић (Врање, 1963). Без обзира на своје високо музичко образовање, велику посвећеност класичној музици и место професора соло-певања у београдској Музичкој школи „Станковић“, Дејан са пуно љубави негује и музику свог завичаја, радо гостујући и у родном Врању. Такође, у свом раду вокалног педагога, Дејан се труди да ученике, осим са делима класичне, зближи и са традиционалном музиком Србије. „Као и цела моја генерација, ја сам као дете волео рок музику. Али, понедељком смо одлазили да слушамо Бакију Бакића, што је била традиција у Врању. Врањанска музика је вероватно нешто што у мени генетски чучи. Током година школовања, увек сам се враћао тој музици. Она ме прати кроз цео живот. Увек је присутна – и у радости и у тузи. И поред Рахмањинова, Мусоргског, Вердија, увек сам се враћао извору“ – рекао је Дејан Пешић у емисији *Етника* Радио Београда (2010).

Despite his high musical education, great dedication to classical music and the post of professor of solo singing at the Belgrade music school “Stanković”, Dejan cherishes the music of his hometown with much love and gladly visits his hometown Vranje. Besides, as a vocal pedagogue, Dejan attempts to acquaint his pupils with the traditional music of Serbia, in addition to classical music: “Like my entire generation, I loved rock music as a kid. But on Mondays, we would go listen to Bakija Bakić, which was a tradition in Vranje. The music of Vranje is probably something inscribed in my genes. During my years of schooling, I always returned to that music. It has been following me my whole life. It is always present – both in joy and in sorrow. Despite Rachmaninoff, Mussorgsky, Verdi, I always return to the source” – said Dejan Pešić in the show *Ethnicity (Etnika)* of Radio Belgrade (2010).

ВРАЊЕ У WORLD MUSIC КУЛТУРИ

VRANJE IN THE WORLD MUSIC CULTURE

Деведесете године 20. века доносе велике промене у Србији. Југославија се распада, мења се тржиште, долази до нових преиспитивања идентитета. У свету се распламсава полижанр *world music*, који почиње да добија своја обличја и у Србији, кроз ницање уметника и група усмерених на етно-звук, нарочито српски, балкански, оријентални... Активним прегаоцима на плану традиционалне музике може да се похвали и Врање.

Врањска градска песма се више не ствара као некада. Не настају нови стихови о неком савременом „Димитрију“ или „белој Ленки“. Песме које су испеване, настављају да се реинтерпретирају, рекреирају, да се у њима изнова налази емоционална снага, али и дубље проучава стил интерпретације, украси, дијалект.

У Врању делују појединци или скупине људи заинтересованих за наслеђе свог града и краја. Свако од њих је делић у мозаику врањске културе. Као представник старије генерације, на сцени је и даље активан Слободан Цоби Јовановић (Лапово, 1947), који негује опус старих, временом потврђених песама врањског подручја, трудећи се да их изводи врло изражајно, са дикцијом која одговара врањском дијалекту. За Цобија кажу да је један од ретких Врањанаца данас (из родног града у Шумадији прешао је као петогодишњак у очево Врање) који носи дух аутентичности, а он лично радо истиче да је био добар пријатељ са Станишом Стошићем и да га је управо Станиша наговорио да се, осим свирањем хармонике, бави и певањем. Цоби је ризница врањске песме и знања о њој. Он је узор, па и учитељ млађима, на пример Ивани Тасић Митић. Јер, како је сам истакао у емисији

The 1990s brought great changes in Serbia. Yugoslavia broke up, the market changed, questions about identity were raised. The world saw the emergence of the polygenre “world music”, which started to form in Serbia as well, through new artists and groups dedicated to ethnic sounds, especially sounds from Serbia, the Balkans, the Orient... Activity in the field of traditional music could be found in Vranje, as well.

Urban songs from Vranje are no longer created as they were before. There are no new songs about some contemporary “Dimitrije” or “Fair Lenka”. The old songs are still reinterpreted, recreated, people still find emotional strength in them, but also make even deeper explorations of interpretation styles, embellishments, the dialect.

In Vranje, there are individuals or groups of people interested in the heritage of the city and the region. Each one of them is part of the cultural mosaic of Vranje. As a representative of the older generation, Slobodan Cobi Jovanović (Lapovo, 1947) remains active on the scene, cherishing old songs from the region of Vranje, affirmed over time, doing his best to perform them very expressively, with a diction appropriate for the Vranje dialect. Cobi is considered to be one of the rare people from Vranje today (he moved from his birthplace in Šumadija to his father's birthplace Vranje, at five years of age) who carries the spirit of authenticity, and he personally proudly stresses that he was a good friend of Staniša Stošić, and that it was Staniša who persuaded him to take on singing, besides the accordion. Cobi knows a lot of Vranje songs, and he knows a lot about them. He is an idol and a teacher for the young, like, for example, Ivana Tasić Mitić. As he stressed in the

www.vranjenews.rs

Слободан Јовановић Цоби, фестивал „Оћу да ви појем врањанско“
Slobodan Jovanović Cobi, the festival “I Want to Sing Vranje-Style”

Од златна јабука (2015): „После смрти моје, ипак, треба да настави да се негује та права песма врањанска. И треба овај град да одржи неки тај свој имиџ, баш у том Борином Врању, где царује изузетан сведах и мерак. Када сам ја био млад, и Станиша док је био жив, и још два моја пријатеља, дружили смо се у кафани код Мите Татабита. Ми смо знали да осванемо. Ту се пило, веселило, радо су нас слушале старе кафанџије. Било је то златно време, које нажалост све некако бледи. Има људи који желе и воле праву музику, и мераклија за које ја стварно радо свирам и певам. Треба гајити оно што је право. То је наш идентитет.“

Знатно млађи од Цобија је Бранимир Стошић, Бане Каце (Врање, 1967). Потиче из старе врањске породице, у којој је, одрастајући, стекао афинитет према врањској песми. Његов отац Јован Стошић Каце и стриц Предраг били су цењени врањски певачи. Бане наставља да трага за песмама и причама о њима и бори се да се врањске песме певају на аутентичном врањском дијалекту. Снимао је песме за архив Радио Београда, редован је учесник концерата у организацији Музичке продукције Радио-телевизије Србије. Тежи извођењу мање познатих врањских песама, оних које су слабо извођене и снимане, желећи

program *Golden Apple (2015)*: “The true Vranje song should be cherished even after my death. And this city should maintain its image, Bora’s Vranje, where exceptional *sevdah* and *merak* reign. When I was young, and Staniša was still alive, we hung out with two other friends at Mita Tatabit’s kafana. We would often stay until dawn. We drank, we had fun, the old kafana guests gladly listened to us. It was a golden age, which is, unfortunately, kind of fading. There are people who want and love real music, and *merak* lovers for whom I play and sing with pleasure. We need to cherish what is true. That is our identity.”

Significantly younger than Cobi is Branimir Stošić, Bane Kace (Vranje, 1967). He comes from an old Vranje family where, growing up, he developed an affinity towards Vranje songs. His father Jovan Stošić Kace and uncle Predrag were renowned Vranje singers. Bane continues to search for songs and stories about them and is an advocate for singing songs from Vranje with an authentic Vranje dialect. He recorded songs for the archive of Radio Belgrade and frequently participated in concerts organized by the Music Production of Radio Television Serbia. He aims at less known Vranje songs, which are rarely performed and recorded, wanting to make them known again. One such song is “Tolja from the

Бранимир Стошић Каце, фестивал „Оћу да ви појем врањанско“
Branimir Stošić Kace, the festival “I Want to Sing Vranje-Style”

да се за њих поново чује. Једна од таквих је „Тоља амамџија“, која је била део репертоара Банетове породице, али он ју је учинио познатом. Посебно место заузима и „Магдо, мори Магдо“. Памти се да је ову песму много волео и Бакија Бакић. Он и његови наследници су је радо интерпретирали у инструменталној форми, а један такав снимак налази се на компилацији *Победници Сабора џубача у Гучи – 50 година* (2012), са оркестром који предводи Бакијин сестрић Екрем (Милан). Као песму, први ју је снимиио Бане Стошић, две хиљаде, за архив Радио Београда.

Бане Стошић је везан и за рад Удружења *Ved*, које је основано у Врању 1999. године. Удружење је на различите начине посвећено наслеђу Врања, проучавајући и негујући језик, музику, обичаје, стављајући Врање у шири контекст јужне Србије и Балкана, па и Блиског истока. У оквиру удружења делује истоимена музичка група, која на традиционалним инструментима изводи мелодије песама и игара са Балкана. Језгро групе чини трио у којем су Врањанац Горан Арсић (томбак) и музичари из Београда – Милош Николић (кавал, кларинет) и Ненад Вјештица Кан (уд). Њихова љубав према Врању смешта овај град у једну духовну целину која обухвата и Македонију,

Hamman” (*Tolja amamdžija*), which was part of the repertoire of Bane’s family, but he made it famous. The song “Magda” (*Magdo, mori Magdo*) holds a special place. It is said that Bakija Bakić was also very fond of this song. He and his successors interpreted it in instrumental form, and a recording of this interpretation is featured on the compilation album *Winners of the Trumpet Festival in Guča – 50 Years (Победници сабора џубача у Гучи – 50 година)* (2012), with an orchestra led by Bakija’s nephew Ekrem (Milan). It was first recorded as a song by Bane Stošić in the 2000s, for the archive of Radio Belgrade.

Bane Stošić is also associated with the *Ved* Association, founded in Vranje in 1999. The association is dedicated to the heritage of Vranje in various ways, exploring and cherishing the language, music, and customs of Vranje, placing it in the broader context of South Serbia and the Balkans, even the Middle East. The association has a musical band of the same name, which performs on traditional instruments melodies of songs and dances from the Balkans. The core of this band is a trio whose members are Goran Arsić (tombak) from Vranje, and musicians from Belgrade – Miloš Nikolić (kaval, clarinet) and Nenad Vještica Kan

www.vranjenews.rs

Ивана Тасић Митић, фестивал „Оћу да ви појем врањанско“
Ivana Tasić Mitić, the festival "I Want to Sing Vranje-Style"

Косово и Метохију, Босну и Херцеговину, Турску... Репертоар трија чине и поједине ауторске нумере надахнуте оријенталним наслеђем. Удружење *Ved* је објавило два драгоценна издања, оба са добро дизајнираном и информацијама богатом књижицом. На албуму *Оћу да ви појем врањанско!* (2008) објављени су снимци Караминге, Дивне Митић, Јована Стошића и Курте Ајрединићића, које је Бранко Митровић бележио магнетофоном од 1965. до 1968. године. Друго издање – *Музици с љубављу* – носи аудио и видео снимак концерта трија *Ved*, одржаног 2009. године у Врању, у јединственом амбијенту, више него пригодном за овакву музику – диванхани харемлука у Пашином конаку, саграђеном у 18. веку (плато испред Конака од 2009. носи назив Трг Станише Стошића, а ту је и споменик Станиши, подигнут 2012).

Ако говоримо о млађој генерацији извођача врањског вокалног наслеђа, име које се посебно издваја је Ивана Тасић Митић (Врање, 1982). Ивана потиче из музичке породице, у оквиру које је научила највећи број врањских изворних песама. У периоду одрастања, њен главни

(oud). Their love for Vranje places it in a spiritual whole, which also includes Macedonia, Kosovo and Metohija, Bosnia, Turkey... Some of the songs in their repertoire are written by them, inspired by the Oriental heritage. The *Ved* Association published two precious publications, both nicely designed and with informative booklets. The album *I Want to Sing Vranje Style! (Oću da vi pojem Vranjensko!)* (2008) features recordings of Karaminga, Divna Mitić, Jovan Stošić, and Kurta Ajredinović, recorded with a tape recorder by Branko Mitrović from 1965 to 1968. The second edition – *To Music with Love (Muzici s ljubavlju)* – features an audio and video recording of the *Ved* trio's concert, held in 2009 in Vranje, in a unique ambient, very appropriate for this music – the salon (*divanhana*) of the *haremluk* building in Paša's Konak, built in the 18th century (the open space in front of the Konak was called the Square of Staniša Stošić in 2009, and it contains a statue of Staniša, erected in 2012).

As for the younger generation of performers of traditional songs from Vranje, the name that stands out is that of Ivana Tasić Mitić (Vranje, 1982). Ivana

Милан Михајловић (РТС) / Milan Mihajlović (RTS)

Ансамбл „Извор“
Ensemble "Izvor"

информатор у породици је био отац Драган, који је и сам интерпретирао врањске песме и био награђиван на фестивалима посвећеним изворном музичком стваралаштву. Даље усавршавање Иваниног вокалног израза одвијало се уз Слободана Јовановића Цобија. Као уважени репрезент врањске вокалне традиције, Ивана је, након Банета Стошића, још једно име које је у новије време обогатило фонотеку Радио Београда. Први трајни снимак је начинила са само петнаест година, а реч је о чувеној врањској градској песми „Зем ми, зем ми“. Уз многе друге нумере, за Тонски архив Радио Београда, Ивана је снимала и песму „М’гла паднала у долину“, и то управо на одговарајућем дијалекту, као контраст низу старијих интерпретација са изговором који није био у духу аутентичног врањског говора. Ивана је дугогодишњи солиста РТС-а и редовни учесник бројних манифестација у организацији Музичке продукције ове медијске куће. До сада је наступала не само широм Србије, него и у иностранству (Италија, Шпанија, Француска, Немачка, Словенија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Северна Македонија, Грчка). Ивана је и вокални солиста етно састава *Извор*.

comes from a musical family where she learned most of the traditional songs from Vranje. Growing up, her main source of information in the family was her father Dragan, who also interpreted songs from Vranje and was awarded at festivals dedicated to traditional works of music. Ivana perfected her singing with Slobodan Jovanović Cobi. As a renowned representative of the vocal tradition of Vranje, Ivana is, after Bane Stošić, another figure that enriched the Sound Archive of Radio Belgrade in recent times. She made her first permanent record at only 15 years of age, the famous urban song from Vranje “Take me, Take me” (*Zemi mi, zemi*). Besides many other songs, Ivana recorded “Fog Covers the Valley” for the Sound Archive, in the appropriate dialect, a contrast to a series of older interpretations that were not in accord with the authentic Vranje way of speaking. Ivana has been a long-term solo singer for the RTS and a frequent participant in many events organized by the Music Production of this broadcasting house. So far, she has performed not only in Serbia, but also abroad (Italy, Spain, France, Germany, Slovenia, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, North Macedonia, Greece). Ivana is the solo singer of the ethno band *Izvor* as well.

www.vranjenews.rs

Ивана Тасић Митић и Бранимир Стошић Каце, фестивал „Оћу да ви појем врањанско“
Ivana Tasić Mitić and Branimir Stošić Kace, the festival “I Want to Sing Vranje-Style”

Извор је основан у Врању 2004. године. Рад овог вокално-инструменталног ансамбла се, концептуално слично трију *Veg*, креће унутар матрице која Врање смешта у један већи, балкански регион. Музички стил састава *Извор* је у извесној мери на трагу чалгијских дружина, које су некада крстариле овим делом света, бивајући истовремено и обележје врањског живота. *Извор* је базиран на одличној свирци, импровизацијама у границама традиционалног израза, као и изванредном гласу Иване Тасић Митић. Чланови групе су још и Далибор Младеновић (кавал, пратећи вокал), Катарина Димић (саз, тамбура, пратећи вокал), Слободан Митић (тапан, тарабука, бендир) и Дејан Димић (тамбура). Године 2005. објавили су албум *Огрејала месечина*, у издању Етнографског музеја у Београду. Након објављивања овог издања, једна од нумера – „Шетнала се кузум Стана“, доживела је велику популарност, па су је и многи музички састави ставили на свој репертоар. Састав *Извор* је до сада одржао преко осамдесет концерата у земљи и иностранству.

Бујање *world music* сцене после 2000. године довело је до формирања многих етно-састава у Врању, који су на различите начине градили спону

Izvor was founded in Vranje in 2004. The approach of this vocal-instrumental band, conceptually similar to the *Veg* trio, places Vranje in the larger context of the Balkans region. The musical style of the band *Izvor* is in a sense reminiscent of chalgiya societies, which once roamed this part of the world, as a mark of the Vranje way of life. *Izvor* stands out with its quality playing, improvisation within the limits of traditional expression, and the exceptional voice of Ivana Tasić Mitić. The other members of the band include Dalibor Mladenović (kaval, backing vocalist), Katarina Dimić (saz, tambura, backing vocalist), Slobodan Mitić (goč, goblet drum, bendir) and Dejan Dimić (tambura). In 2005 they released the album *Shining Moonlight (Ogrejala mesečina)* published by the Ethnographic Museum in Belgrade. Upon the release of this album, one of the songs – “Kuzum Stana Walks Around” (*Šetnala se kuzum Stana*) – achieved great popularity, with many music bands placing it in their repertoire. The band *Izvor* has so far held more than 80 concerts in the country and abroad.

The blossoming of the world music scene after 2000 led to the forming of many ethnic bands in Vranje, which bonded with the (Vranje) heritage in different ways, sometimes distancing themselves

Тијана Вучковић, фестивал „Оћу да ви појем врањанско“
Tijana Vučković, the festival “I Want to Sing Vranje-Style”

са врањским наслеђем, некад се и слободније удаљавајући од традиције, идући ка модернијем звуку, употреби електричних инструмената, фузији са другим правцима. Уз етно-саставе растао је и број вокалних група, појединача, инструменталиста... Иако се, рецимо, група *Кулин бан* угасила, оно на шта треба подсетити јесте њихов истоимени албум из 2006. године, који у дискографији музике врањског краја задржава важно место, јер је ту први пут звучно забележена (и аранжирана) до тада готово непозната комитска песма „Жали, Заре, да жалимо“. Из долине Пчиње је допутовала у Врање са досељеницима. Говори о момку који својој драгој најављује расанак, будући да планира да оде у Врање, где ће се пријавити као добровољац у комитској чети, да би, потом, отишао у рат, у Македонију, која је још увек била под Турцима.

Певачи врањске музике данас нису више звезде, као што је то некад било. Другачија су сада времена. Али, оно што је сигурно – данашњи носиоци врањског мелоса јесу важни прегоаци у

from tradition more freely, while heading towards a more modern sound, by using electric instruments, or by fusing with other genres. Besides ethnic bands, there has been a growing number of vocal groups, individuals, instrumentalists... Although the group *Kulin Ban* has disbanded, their album of the same name from 2006 deserves attention, as it holds an important place in the discography of the music from the Vranje area because it was the first time that a previously unknown Komitas song “Grieve, Zara, Grieve” (*Žali, Zare, da žalimo*) was audio recorded (and arranged). It came with the immigrants from the area of Pčinja to Vranje. It is about a young man who informs his beloved that they will separate, since he plans to go to Vranje and sign up as a volunteer in a Komitas troop, to fight in Macedonia which was still under Turkish rule.

Today, the singers of songs from Vranje are no longer stars like they once were. The times have changed. But one is certain – those who nowadays cherish the melodies from Vranje are important cultural workers of Serbia, and pillars of the future, collective knowledge about tradition.

култури Србије, и стубови будућег колективног знања о традицији.

Велики корак у правцу светске промоције врањске традиције чини *World Music асоцијација Србије*, кроз своје „компилацијске водиче“, који се редовно представљају на највећем сајму етно-музике WOMEX. На једном од тих водича (са књижицом и диском) – *Living Tradition: Guide to Roots and Folk Music in Serbia* (2016) представљена је музика Врања, кроз причу и песму „Ајде, Танке, џам Стојанке“, у извођењу младе певачице Тијане Вучковић (Сува Морава, 1992), родом из околине Владичиног Хана, која је, као и многи, врањску градску песму учила од Слободана Јовановића Цобија. Још већи простор самој причи о врањској градској песми, а уз то и музици, дат је у водичу *Balkan Echo: A Guide to exceptional roots music in Serbia* (2018).

Врањска музика је одувек привлачила музичаре и уметнике из других средина, па и музичких миља. Драгутину Илићу, Јосифу Маринковићу, Зори Дремпетић, Василији Радојчић, Мијату Мијатовићу, ваља придодати славна имена музичке историје, као што су Стеван Стојановић Мокрањац, Станислав Бинички, Петар Коњовић. Слично се дешава и у 21. веку, само у једном модерном, дисперзивнијем (*world music*) окружењу. Београдска уметница Биља Крстић (родом из Ниша) је са својим Оркестром *Бисџрик* за албум *Свод* (2017) снимила песму „Димитријо, сине Митре“. Хармоникашица Мерима Кључо (БиХ) и гитариста српско-хрватског порекла Мирослав Тадић су на заједничком албуму *Aritmia* (2016) прикључили своју верзију врањског чочека. На албуму *Златојис* (2013) истоименог београдског етно-састава налази се песма „Џам Стојанке“. Бечки квартет, са чланицама српског, босанског, бугарског и аустријског порекла, *Madame Baheux*, 2014. године је обрадио песму „Магла паднала в долина“. Пољски фолк-метал бенд *Percival* је у свој албум из 2012. године укључио песму „Жали Заре“. Судећи по популарности врањског мелоса, ова листа се, срећом, наставља у бескрај.

A big step towards global promotion of the Vranje tradition was achieved by the *World Music Association of Serbia* with its “compilation guides”, which are regularly promoted at the biggest fair dedicated to ethnic music WOMEX. One of these guides (with a booklet and audio CD) – *Living Tradition: Guide to Roots and Folk Music in Serbia* (2016), presents the music of Vranje through the story and song “C`mon, Tanka, Džam-Stojanka” (*Ajde, Tanke, Džam-Stojanke*), performed by the young singer Tijana Vučković (Suva Morava, 1992), born in the vicinity of Vladičin Han, who had learned the songs from Vranje from Slobodan Jovanović Cobi, as many others did. The story about urban songs from Vranje, and the music as well, is covered even more extensively in the guide *Balkan Echo: A Guide to Exceptional Roots Music in Serbia* (2018).

Vranje music has always drawn musicians and artists from other areas, even from other musical environments. Besides Dragutin Ilić, Josif Marinković, Zora Drempetić, Vasilija Radojčić, Mijat Mijatović, one should mention other famous names from the history of music, such as Stevan Stojanović Mokranjac, Stanislav Binički, Petar Konjović. Something similar is unfolding in the 21st century as well but in a more modern, dispersive (*world music*) environment. The Belgrade artist Bilja Krstić (born in Niš) with her Bistrik Orchestra recorded the song “Dimitrije, my Son Mitar” for the album *Arch (Svod)* (2017). The accordionist Merima Ključo (Bosnia and Herzegovina) and the guitar player of Serbo-Croatian origin Miroslav Tadić, included in their collaborative album *Aritmia* (2016) their version of “Vranje Čoček”. The album *In Gold (Zlatopis)* (2013) of the Belgrade ethnic band of the same name features the song “Džam-Stojanke”. The Vienna Quartet, with members of Serbian, Bosnian, Bulgarian, and Austrian origins, *Madame Baheux*, covered the song “Fog Covers the Valley” in 2014. The Polish folk-metal band *Percival* included in its album from 2012 the song “Grieve, Zara, Grieve”. Judging from the popularity of melodies from Vranje, this list will, fortunately, go on forever.

МУЗИКА – СПАЈА ВРЕМЕ, ПРОСТОРЕ И ЉУДЕ

MUSIC – CONNECTING TIMES, SPACES, AND PEOPLE

Због свега реченог не чуди што управо Врање представља први град из Србије који је постао члан Унескове *Мреже креативних градова* на пољу музике.

Богато културно, укључујући и музичко наслеђе овог града, свакако је подстакло локалну самоуправу Врања да културу вреднује као један од развојних приоритета. Валоризација изузетног културно-историјског наслеђа, промовисање мултикултуралности, унапређење међусекторске сарадње, умрежавање унутар и ван граница Републике Србије представљају неке од механизма даљег развоја културе и локалне заједнице у целини. Музика у свему томе заузима веома важно место. Лепота музике лежи у њеној разноврсности, било да је реч о етно-музици као рефлексији наслеђа и сензибилитета једног простора, музици која је резултат модерних трендова и део је популарне културе, или пак о музици која је својеврсни универзални концепт и део светског музичког блага попут класичне музике, као и у свим осталим музичким жанровима. Музика, поред тога, не познаје границе, говори универзалним језиком, повезује људе и просторе, доприноси промовисању мира, толеранције и заједништва.

Град Врање ради на даљем обogaћивању постојећих културних, посебно музичких садржаја, тежећи интензивнијем повезивању са културним, нарочито музичким ствараоцима у земљи и иностранству.

Чланство у Унесковој *Мрежи креативних градова*, по аплицирању града на конкурс Унеска током 2019. године, а по добијеној подршци

Having in mind everything said so far, it is not unusual that Vranje became the first city from Serbia to join UNESCO's *Creative Cities Network* in the field of music.

Culturally rich, which includes its musical heritage, Vranje encouraged its local self-government to regard culture as one of its developmental potentials. The valorization of the exceptional cultural and historical heritage, promotion of multiculturalism, enhancement of cooperation between sectors, work on building a network within and outside the borders of the Republic of Serbia, are just some of the mechanisms for the further development of culture, but also the local community in general. Music plays a very important role in the whole matter. The beauty of music lies in its diversity – whether it is ethnic music that emerged as a reflection of the heritage and sensibilities of a particular place, music that emerged as a result of modern trends and belongs to popular culture, or music viewed as a specific universal concept, a global treasure, like classical music, as well as other musical genres. Besides, music does not know borders, it “speaks” a universal language, connects people and spaces, contributes to the promotion of peace, tolerance, and peaceful coexistence.

The city of Vranje is dedicated to the further enrichment of existing cultural content, especially musical, with the aim of building a better connection with cultural workers, particularly music creators in the country and abroad.

The membership in UNESCO's *Creative Cities Network* – after the city applied to UNESCO's Call in 2019, and after support from the Commission

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Група Севдах
The Sevdah group

Школа „Стеван Мокрањец“, Врање / School “Stevan Mokranjac”, Vranje

Манифестација „Мај месец музике“
The event “May, the Month of Music”

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Дани Врања, 2005
Days of Vranje

Комисије Републике Србије за Унеско и осталих релевантних институција, од есенцијалног је значаја за даљи развој културе, посебно музике, а истовремено и доприноси бољем позиционирању града како на културној тако и на туристичкој мапи Србије, Европе и света.

За град Врање је изузетно важна континуирана подршка Министарства културе и информисања Републике Србије, како у току процеса апликације за чланство у *Мрежи креативних градова*, тако и у реализацији различитих пројеката и активности у оквиру сарадње са Унеском, и у оквиру области културе опште.

Врање је прави пример музичке разноврсности. Овај град је и центар разноликих музичких дешавања, манифестација, културног живота. Након ослобођења од Турака, Врање се отвара према утицајима западноевропске музичке културе. Хорско певање је још давне 1879. године почело да негује Врањско певачко друштво, а са хорском праксом ће убрзо почети да се зближавају и млади у Врању, ученици прве гимназије, која је основана 1881. године. Важна институција која је неговала западњачки дух између два светска рата била је Грађанска касина, основана 1919 (у том

of the Republic of Serbia for UNESCO and other relevant institutions – is of essential importance for the further development of culture, especially music, contributing at the same time to the city’s visibility both on the cultural and the touristic map of Serbia, Europe, and the world.

For the city of Vranje, the continuous support of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia is extremely important both in the process of applying for membership in the *Creative Cities Network*, and in the implementation of different projects and activities in cooperation with UNESCO, and within the cultural sphere in general.

Vranje is a true example of musical diversity. It is also the center of various musical events, festivals, and cultural life. After its liberation from the Turks, Vranje opened itself to influences of the West European musical culture. Choir singing emerged as early as 1879, through the Singer’s Association of Vranje, and soon the young people of Vranje – the pupils in the first year at the Month, founded in 1881 – became acquainted with the choir. An important institution, which cherished the Western spirit between the two world wars, was the Civil House (*Грађанска касина*), founded in 1919 (existed

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Дани Врања, 2019.
Days of Vranje, 2019

облику је трајала до 1941. године). Касина је била тачка сусретања и разоноде припадника градског света (трговци, имућне занатлије, професори, учитељи, адвокати, службеници у државним институцијама), играјући и улогу својеврсне потврде њиховог друштвеног статуса. Ту су били организовани, између осталог, балови на којима су се плесале окретне игре.

После Другог светског рата, постепено ће се увећавати број друштава и манифестација везаних за различите музичке жанрове (народна, класична, рок), као и за шири туристичко-културни контекст, у којем музика има своје место. Неке манифестације годинама уназад имају подршку Министарства културе и информисања Републике Србије и Града Врања.

Међу ветеранима, институцијама, друштвима која настављају дугогодишњу делатност је Фолклорни ансамбл *Севдах* (пре 2018. водио се као Градско културно-уметничко друштво *Севдах* односно Културно-уметничко друштво *Севдах*), званично регистрован 1965. године. *Севдах* негује фолклор кроз садејство песме, свирке и, знатно акценованије, игре. „Језик“ којим *Севдах* ношен енергијом неколико стотина чланова промовише

in that form until 1941). It was a place of encounter and entertainment for members of the urban milieu (merchants, wealthy craftsmen, professors, teachers, lawyers, officials in state institutions), and served as an affirmation of their social standing. Some of the events organized here included circle dancing.

After the Second World War, the number of societies and events related to different musical genres (folk, classical, rock, etc.), as well as the broad touristic and cultural context, started to increase, with music having its place in them. Some events have been supported for years by the Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia and the City of Vranje.

Among veterans, institutions, societies that continued their old activities is the folklore ensemble *Sevdah* (before 2018, it was called the Cultural Artistic Society of the City *Sevdah*, that is the Cultural Artistic Society *Sevdah*), officially registered in 1965. *Sevdah* cherishes folklore through songs, playing, and, most importantly, dancing. The “language” in which *Sevdah* promotes Vranje – driven by the energy of its several hundred members – is stylized, transposing the original folklore to the scene, and broadening its repertoire

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Piano Summer 2018.
Piano Summer 2018

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Манифестација Културно лето, 2018.
The event "Cultural Summer", 2018

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Моја лепа Србија, 2016.
My beautiful Serbia, 2016

Слободан Стојковић / Slobodan Stojković

Сабор народног стваралаштва 2011.
The Festival of Folk Art, 2011

www.vranjenews.rs

Градоначелник Врања Слободан Миленковић отвара фестивал „Оћу да ви појем врањанско“
The mayor of Vranje Slobodan Milenković opening the festival "I Want to Sing Vranje-Style"

Врање је стилизован, транспонујући изворни фолклор за сцену, а свој репертоар обогаћује играма и мелодијама, и то не само градским а ни врањским, већ и из других средина. Као и многа сродно конципирана друштва у Србији, *Севдах* има свој значај у промоцији традиције Србије на културној сцени Европе. А у Врању, *Севдах* организује свој годишњи концерт, сваког децембра, као и *Међународни фестивал фолклора*, почев од 2006. године, у августу.

Једна од најзначајнијих културних манифестација комплексног садржаја јесу *Дани Врања* (покренута 2005; у периоду од 2008. до 2011. године носила је име *Сјари дани*), која, поред осталог, обухвата књижевне вечери, изложбе, концерте уметника и група разних жанровских усмерења.

Класичној, уметничкој музици посвећене су две угледне вишедневне манифестације у Врању. Једна се под називом *Мај, месец музике* одржава од 2000. године, у организацији Музичке школе *Стеван Мокрањац*, основане 1979, а која је 1986. године прерасла у средњу музичку школу. Овај фестивал је шанса и за неафирмисане локалне уметнике да се представе публици. (слике 38, 39) Репутацију је за кратко време стекао фестивал

with dances and melodies, not just urban, or from Vranje, but from other areas as well. Like many similarly conceived associations in Serbia, *Sevdah* is significant because it promotes Serbian tradition on the cultural scene of Europe. And in Vranje, *Sevdah* organizes its annual concert every December, as well as the International Folklore Festival every August since 2006.

One of the most significant cultural events of the complex type is *Days of Vranje* (founded in 2005; in the years 2008-2011 it was called *The Old Days*), which includes, among other things, literary evenings, exhibitions, concerts of artists, and performances of bands of different genres.

There are also two respectable events in Vranje, lasting several days, which are dedicated to classical, art music. One of these events is called *May, the Month of Music* and has been held since 2000, organized by the music school *Stevan Mokranjac*, which was founded in 1979 and became a music high school in 1986. The festival offers a chance for unaffirmed, local artists to present themselves to an audience. The festival *Piano Summer*, founded in 2014, gained its reputation in a short while. In its first year, it was organized in Ohrid, moving to

Биљана Петковић, фестивал „Оћу да ви појем врањанско“
 Biljana Petković, the festival “I Want to Sing Vranje-Style”

Piano Summer, покренут 2014. године. Прве године је био организован у Охриду, да би се после тога преселио у Врање. Сваког августа, *Piano Summer* нуди разнолик програм, са дискретним нагласком на једном од кључних инструмената уметничке музике – клавиру. Одржавају се концерти, радионице, програм за децу, уз разне друге музичке садржаје. *Piano Summer* је одлична прилика за становнике Врања и Србије да уживо чују актуелне представнике домаће и светске сцене, а међу њима и истакнуте виртуозе светског гласа. Осим тога, *Piano Summer* је, одвајајући део програма за извођења из стваралаштва српских композитора, место на коме и страни гости, учесници фестивала, могу да упознају музичко стваралаштво Србије и, својим даљим радом, допринесу афирмацији српске културе у свету.

Славним симболима музичког Врања – песми и труби – такође су посвећене две засебне манифестације. Једна од њих – *Меморијал Бакија Бакић* – одржава се од 2007. године у част славног врањског трубача. Ова једнодневна манифестација с полагањем цвећа крај споменика Бакији Бакићу у Горњој чаршији (подигнутог 2006), подразумева дефиле трубача кроз град и концерт

Vranje afterward. Every August, *Piano Summer* offers a diverse program, with an emphasis on one of the key instruments of art music – the piano. There are concerts, workshops, a program for children, with various other musical content. *Piano Summer* is an excellent opportunity for the residents of Vranje and Serbia to hear a live performance of current representatives of the local and global scene, among them prominent globally-renowned virtuosos. Besides, *Piano Summer* has dedicated a part of its program to works by Serbian composers – so that foreign guests, participants of the festival, can get to know the musical works of Serbia – thus further affirming the place of Serbian culture in the world.

The famous symbols of musical Vranje – its songs and trumpet – have two separate events dedicated to them. One of them – the *Memorial to Bakija Bakić* – has been held since 2007 in honor of the famous trumpet player from Vranje. This one-day event includes placing flowers by the statue of Bakija Bakić in Gornja Čaršija (erected in 2006), a parade of trumpet players through the city, and a brass bands concert. Sometimes other elements of the musical heritage of Vranje and the surrounding area are added to the event, like the participation of the

www.vranjenews.rs

Далибор Младеновић, кавалиста
Dalibor Mladenović, kaval player

www.vranjenews.rs

Весна Димић, фестивал „Оћу да ви појем врањанско“
Vesna Dimić, the festival "I Want to Sing Vranje-Style"

www.vranjenews.rs

Учесници фестивала „Оћу да ви појем врањанско“ са градоначелником Слободаном Миленковићем
 Participants of the festival “I Want to Sing Vranje-Style” with the mayor Slobodan Milenković

трубачких оркестара. Садржај је некад проширен и другим елементима музичког наслеђа Врања и околине, учешћем ансамбла *Севдах* и разних инструменталних солиста и певача.

Врањска градска песма добила је 2019. године своје посебно место у културној понуди града покретањем Фестивала врањске градске песме *Оћу да ви појем врањанско*, са идејом давања новог подстрека очувању врањске певачке традиције. А како велике заслуге у том делу културне баштине припадају најчувенијој врањској певачици Стани Аврамовић Караминги, на првом издању фестивала је управо њеном лику и делу одата посебна почаст. Сам фестивал је започет обележавањем двеју годишњица – педесет година од Карамингине смрти, и сто година откако је она певала песму „Димитријо, сине Митре“. Фестивал обједињује неколико елемената уграђених у историјат врањске вокалне традиције – учешће локалних интерпретатора, али и гостију из других средина, певање уз једноставну инструменталну пратњу (кавала или хармонике), али и уз оркестар већих размера, учешће Фолклорног ансамбла *Севдах*, као и вокалних солиста и инструменталиста Музичке продукције Радио-телевизије Србије. Тако је фестивал до сада

ensemble *Sevdah* and various instrumental soloists and singers.

In 2019, urban songs from Vranje gained a special place in the cultural offer of the city, with the establishment of the Festival of Urban Songs from Vranje *I Want to Sing Vranje Style*, as an incentive for preserving the Vranje singing tradition. And given that this part of cultural heritage owes a lot to the most famous Vranje singer Stana Avramović Karminga, she was given a special mention at the first festival. The festival itself began by marking two anniversaries – 50 years since the death of Karminga, and 100 years since she sang the song “Dimitrije, my Son Mitar”. The festival features several elements from the history of Vranje’s vocal tradition – the participation of local interpreters, but also guests from other places, singing to a simple instrumental accompaniment (for example, the kaval or accordion), or with a larger orchestra, the participation of the folklore ensemble *Sevdah*, as well as vocalists and instrumentalists of the Music Production of Radio Television Serbia. The festival has so far gathered artists like Ivana Tasić Mitić, Branimir Stošić, Slobodan Jovanović, Vesna Dimić, Biljana Petković, Tijana Vučković, Čedomir Marković, Ljubiša Pavković, Dalibor Mladenović,

окупио уметнике као што су Ивана Тасић Митић, Бранимир Стошић, Слободан Јовановић, Весна Димић, Биљана Петковић, Тијана Вучковић, Чедомир Марковић, Љубиша Павковић, Далибор Младеновић, Дејан Пешић, Данка Стојиљковић, Мерима Његомир, Влада Пановић...

Скуп свих ових уметника, који својим учешћем заједно граде дводневну фестивалску причу, даје пун смисао традицији врањске градске песме. Јер, она је прелепа и јединствена управо у тој својој сложености и разноликости. Кроз удруживање различитих интерпретатора, врањска песма добија снажан подстрек за даљи живот, што је истовремено и подстицај за развој целокупне културе Врања – града, који је због свог нарочитог положаја и историје, изнедрио и упио музику сложене генетике, са одликама различитих култура и звучних наслага.

Dejan Pešić, Danka Stojiljković, Merima Njegomir, Vlada Panović...

All of these artists, who participated in creating a two-day festival story, give meaning to the tradition of urban songs from Vranje. For it is beautiful and unique precisely in all its complexity and diversity. The collaboration of different interpreters keeps the songs from Vranje alive, which supports the further development of its culture – the culture of the city of Vranje, which, owing to its specific position and history, gave and absorbed music of complex genetics, with features of different cultures and sound layers.

Врање
Град који има душу

Литература и извори:

- Арсић Сузана: *Врањанска њесма као „експресивни жанр“* (мастер рад одбрањен на ФМУ у Београду), у рукопису, 2013.
- Arsić Suzana: *Otvori mi (biiip) vratanca*, Srpski world music magazin *Etnoumlje*, br. 26, Jagodina, World Music asocijacije Srbije, 2014.
- Бабић Драган: *Прича о српској љуби*, Београд, Београдска књига, 2004.
- Balkan Echo – A Guide To Exceptional Roots Music In Serbia* (аудио-издање са књижицом), Jagodina, WMAS Records, 2018.
- Balkan Soul – Guide To World Music In Serbia* (аудио-издање са књижицом), Jagodina, WMAS Records, 2015.
- Бојати с бојати, сиромашни са сиромашни*, емисија серијала *Старо ми дајте*, Радио Врање, 22. новембар 2017.
- Богдановић Миле: *Песма и њрохујале њодине – сећања, догађаји, људи*, Београд, Миодраг Миле Богдановић, 2002.
- Врање кроз векове – избор радова – I – CO* Врање – Главни одбор за обележавање Девет векова Врања, Врање, 1993.
- Големовић О. Димитрије: *Народна музика Југославије*, Београд, Музичка омладина Србије, 1997.
- Девић Драгослав: *Стилско-јенетска особеност њоналног односа у српским народним њесмама*, Пети Међународни симпозијум *Фолклор/Музика/Дело – Изузетност и сапостојање*, Београд, Факултет музичке уметности, 1997.

Literature and Sources:

- Arsić Suzana: *The Songs from Vranje as an “Expressive Genre”* (Master’s thesis defended at the Faculty of Music in Belgrade), manuscript, 2013. (In Serbian)
- Arsić Suzana: *Open the (beep) Door*, *Etnoumlje*, n. 26, Jagodina, World Music asocijacije Srbije, 2014. (In Serbian)
- Babić Dragan: *The Story about Trumpet Playing in Serbia*, Belgrade, 2004. (In Serbian)
- Balkan Echo – A Guide to Exceptional Roots Music in Serbia*, (audio-edition with a booklet), Jagodina, WMAS Records, 2018.
- Balkan Soul – Guide to World Music in Serbia*, (audio-edition with a booklet), Jagodina, WMAS Records, 2015
- The Rich with the Rich, the Poor with the Poor*, show from the series *Give me the Old*, Radio Vranje, 22nd November, 2017.
- Bogdanović Mile: *Songs and the Years that have Passed – Memories, Events, People*, Belgrade, 2002. (In Serbian)
- Vranje Through the Centuries – selection of works – I – Vranje*, 1993. (In Serbian)
- Golemović O. Dimitrije: *The Folk Music of Yugoslavia*, Belgrade, 1997. (In Serbian)
- Dević Dragoslav: *The Stylistic and Genetic Peculiarity of Tonal Relation in Serbian Folk Songs*, Belgrade, 1997. (In Serbian)
- Đorđević Dušan: *Old Vranje Families*, VranjeNET, 2017.

Dorđević Dušan: *Stare vranjske porodice*, serijal tekstova u rubrici *Iz vranjskog kraja*, portal VranjeNET, 2017.

Ђорђевић Тихомир: *Наши народни животи*, том 2 и 3, Београд, Просвета, 1984.

Ејника, емисија Радио Београда 1: аутор и водитељ Снежана Филиповић – издање *Госи* емисије: Дејан Пешић (2010),

Златановић Момчило: *Врањске народне њесме ослободилачкој раји и револуције*, Народно стваралаштво *Фолклор*, год. XIV, св. 53–56, Орган Савеза удружења фолклориста Југославије, 1975.

Златановић Момчило: *Песма и њевање у роману „Нечиста крв“ Борисава Станковића*, Зборник радова XXXVI Конгреса Савеза удружења фолклориста Југославије, Сокобања, Савез удружења фолклориста Југославије, 1989.

Златановић Момчило: *Илиће венче над воду цвети*: Народне њесме из Врања и околине, 2. издање, ЈУ Народни универзитет, Врање, 2014.

Zlatanović Momčilo, tekstovi u serijalu *Priče o vranjskoj pesmi* (1–8), portal Vranje News, 2020.

Златановић Сања: *Свадба – њрича о њенџиџеџу*; *Врање и околина*, Београд, Етнографски институт САНУ, 2003.

Златановић Сања: *Књижевно дело Боре Станковића и Врање: њенџиџеџске стџраџеџије, дискурси и њправе*, Београд, ГЕИ САНУ, LVII/1, 2009.

Јанковић Даница и Љубица: *Народне њџре*, VI књига, Београд, Просвета, 1951.

Janoš Saša: *Istorija radio-pevanja narodne muzike od 1935. do 1975. godine*, Pančevo, 2008.

Карић Владимир: *Србија – њџс земље, народа и државе*, Београд, Краљевско-српска државна штампарџа, 1887.

Dorđević Tihomir: *Our Folklife*, Belgrade, 1984. (In Serbian)

Zlatanović Momčilo: *The Folk Songs from Vranje in the War of National Liberation and Revolution*, *Folklor*, 53 – 56, 1975. (In Serbian)

Zlatanović Momčilo: *The Song and Singing in the novel “Impure Blood” by Borisav Stanković*, Sokobanja, 1989. (In Serbian)

Zlatanović Momčilo: *Folk Songs from Vranje and the Surrounding Area*, Vranje, 2014. (In Serbian)

Zlatanović Momčilo, texts in the series *Stories About Songs from Vranje* (1 – 8), *VranjeNews*, 2020. (In Serbian)

Zlatanović Sanja: *Wedding – the Story about Identity*, Beograd, 2003. (In Serbian)

Zlatanović Sanja: *The Literary Works by Bora Stanković and Vranje: Identity Strategies, Discourses, and Practices*, *GEI SANU*, LVII/1, Belgrade, 2009. (In Serbian)

Janković Danica and Janković Ljubica: *Folk Dances*, Belgrade, 1951. (In Serbian)

Janoš Saša: *The History of Radio Singing of Folk Songs from 1935 to 1975*, Pančevo, 2008. (In Serbian)

Karić Vladimir: *Serbia – An Account of the Country, People and State*, Belgrade, 1887. (In Serbian)

Living Tradition – Guide to Roots and Folk Music in Serbia, (audio-edition with a booklet), Jagodina, WMAS Records, 2016.

Milićević Ž. Milan: *The Kingdom of Serbia – New Areas*, Belgrade, 1884. (In Serbian)

Mokranjac Stevan Stojanović: *Ethnomusicological Notes*, Knjaževac, 1996. (In Serbian)

Nikolić T. Rista: *Pčinja of Vranje – in the Basin of Južna Morava – Anthropogeographical Research*, Belgrade, 1903. (In Serbian)

Living Tradition – Guide To Roots And Folk Music In Serbia (аудио-издање са књижицом), Jagodina, WMAS Records, 2016.

Милићевић Ж. Милан: *Краљевина Србија - нови крајеви*, Београд, Краљевско-српска државна штампарија.

Мокрањац Стеван Стојановић:
Етнoмузикoлoшки зaписи, Књажевац, Нота, 1996.

Николић Т. Риста: *Врањска Пчиња – у сливу Јужне Мораве – антропoгeогрaфскa и сtиoпoиивaњa*, Српски етнографски зборник, Пета књига, Насеља српских земаља, Друга књига, 1903.

Од златнa јабука, емисија Радио Београда 2, издања: аутор и водитељ Драгана Маринковић – *Коштана* (2018), *Чедoмир Марковић* (2011), *Бранимир Стојић* (2008), *Станиша Стојић* (април 2006), *Стана Аврамовић Караминиa* (2010); аутор и водитељ Марија Витас – *Уживо из Врања* (17. април 2015), *Чочек* (20. фебруар 2015)

Оћу да ви ђојем врањанско! – свирање и ђојање стaриx врањанских ђесама (аудио-издање са књижицом), Врање, Удружење *Вед*, 2008.

Пејовић Роксанда: *Јосиф Маринковић*, Обзорја на Тиси – Дани Јосифа Маринковића, Нови Бечеј, Раднички дом „Јован Веселинов Жарко“, 2002.

Radulović Zoran, serijal o vranjskim trubačima u rubrici *Iz vranjskog kraja*, portal VranjeNET, 2020.

Славковић М. Јовиша и Ристић Д. Љубиша:
Мајстори ђрубe, Гуча, Дом културе Гуча, 1998.

Timotijević Miloš: *Karneval u Guči* – sabor trubača 1961–2004, Čačak, Legenda, 2005.

Golden Apple, programme of Radio Belgrade 2, editions: writer and presenter Dragana Marinković – *Koštana* (2018), *Branimir Stojić* (2008), *Staniša Stojić* (2006), *Stana Avramović Karaminga* (2010); writer and presenter Marija Vitas – *Live from Vranje* (2015), *Čoček* (2015)

I Want to Sing Vranje-Style! – Playing and Singing of Old Songs from Vranje (audio-edition with a booklet), Vranje, 2008.

Pejović Roksanda: *Josif Marinković*, Novi Bečej, 2002. (In Serbian)

Radulović Zoran, series about the trumpet players from Vranje in the rubric *From the Region of Vranje*, VranjeNET, 2020. (In Serbian)

Slavković M. Joviša and Ristić D. Ljubiša: *Masters of the Trumpet*, Guča, 1998.

Timotijević Miloš: *Carnival in Guča*, Čačak, 2005. (In Serbian)

Димитрије Големовић

Линија развоја врањске песме

Dimitrije Golemović

The Line of Development of Songs from Vranje

Српска етномузиколошка наука као предмет свог проучавања најчешће има сеоску традиционалну народну музику. Градска музика, иако је настајала и преношена на сличан начин као и сеоска, није озбиљније научно разматрана.

Разлога за то је више, али је основни несумњиво тај што се под појмом народ, односно народно, у науци подразумевало искључиво оно што је сеоско. Временом, с развојем науке, мењао се и њен однос према предмету проучавања, што је довело и до њеног окретања ка градској култури, па и музици. Зрела наука подразумевала је и одговарајући приступ проблему, тако да се уз саму музику, будући да она представља резултат одређених друштвених односа, временом све већа пажња посвећивана контексту у којем музика живи.

Релативна изолованост села, а тиме и заштићеност од разних миграционих кретања, показала се као својеврсни гарант стабилности и непроменљивости, па су тамошњи друштвени односи веома јасни и релативно једноставни за проучавање. С друге стране, као средина подложна најразличитијим утицајима, проузрокованих бројним миграцијама, град се у том смислу показао компликованијим. Ипак, да и тај проблем није нерешив, говори чињеница да градска култура, иако представља својеврсну културну мешавину, ипак показује

The most frequent research topic of Serbian ethnomusicology is rural traditional folk music. Urban music, on the other hand, although its development was similar to that of rural, and orally transmitted, was not a topic of serious scientific discussion.

There were several reasons for this, but the main reason must surely be that the term “folk” referred only to what was rural. Over time, with the development of ethnomusicology, its relationship toward its research subject changed, making a turn towards urban culture, and with it towards urban music. This mature discipline also implied a suitable approach to the problem, meaning that apart from music, more and more attention was paid to the context in which the music resided, since music is the result of certain social relations.

The village – its relative isolation, and hence protection from various migrations – seems like some kind of guarantee of stability and immutability, making rural social relations very clear and relatively simple to research. On the other hand, as an environment subject to many influences caused by many migrations, the city appears to be more complicated for research. However, the fact that urban culture, although a mixture of cultures, is dominated by one of its elements, shows that the problem can be solved. As for Serbia, a country with a small area and population, it is not unusual that the dominant culture

доминацију једног од њених елемената. Кад је у питању Србија, као земља која је релативно мала по површини и по броју становника, није чудно да та доминантна култура није могла да буде аутохтона, већ је усвајана са стране, од некога ко је јачи. Отуда је култура наших градова обликована под утицајима из Средње Европе, односно са „Запада“ (Војводина, делимично и централна Србија), односно „Истока“ (градови на „нашем југу“).

Култура Враћа несумњиво представља прави пример источних, односно оријенталних утицаја. Слично многим градовима, међу које су спадали скоро сви градови Србије, али и Босне и Херцеговине и Црне Горе, Враће је вековима била права оријентална варош. То није чудно с обзиром на чињеницу да су тадашњи градови представљали центре турске администрације, војске и трговине. Ипак, у њима већину је представљало српско становништво, које је, истини за вољу, под поменутих утицајима понекад мењало и своју веру, прешавши у ислам. Они који су остали постојани, а таквих је било већина, задржали су основне карактеристике своје националне и верске припадности; међутим, и њихов живот је попримио многе особине усвојене од турских окупатора. Одевање, исхрана, језик богат турцизмима, а најпосле и музика, ове људе је учинила веома сличним онима са којима су живели, али, занимљиво је, неретко неки од „производа“ њихове „контаминиране културе“, постали су упечатљивији чак и од оних који су им представљали узор. Пресудну улогу у томе одиграло је мешање оријенталне са локалном традицијом, што је у пракси резултирало стварањем најразличитијих облика. Оријентални „калем“ и „домаћа биљка“ у Босни су изродили севдалинку, у Црној Гори песму која јој је по много чему слична, а опет самосвојна, а у Србији? Опет истовремено и иста и различита од узора, та музика је била права слика и прилика синергије елемената који је чине. Најбољи пример те праксе несумњиво представља песма поникла у Враћу. О њој, као и о особинама тамошње традиционалне инструменталне музике, говори се у књизи Марије Витас *Врањско музичко наслеђе*.

was not autochthonous but adopted from someone else, from someone stronger. Hence the cultures of our cities are shaped by influences from Middle Europe, i.e. the “West” (Vojvodina, and partly central Serbia), or the “East” (the cities of “our South”).

The culture of Vranje is undoubtedly a true example of Eastern, i.e. Oriental influences. Similar to many cities – including almost all Serbian cities, as well as cities from Bosnia and Herzegovina and Montenegro – Vranje had been an Oriental town for centuries. This is not unusual, given that the cities of that time were centers of Turkish administration, military power, and commerce. However, the majority of the residents were Serbs, who (truth be told) changed their faith under the mentioned influences, converting to Islam. Those who were persistent, as most Serbs were, maintained the basic traits of their national and religious affiliation; however, their life also took over many features adopted from Turkish occupiers. The clothes, food, language that was rich in “Turkisms”, and the music, made them very similar to the people they lived with, but what is interesting is that some of these “products” of their “contaminated culture” often became more striking than the ones they looked up to. Mixing Oriental tradition with the local one played a crucial role in this, resulting in various forms. In Bosnia, the oriental “*kalem*” (“graft”) and “local plant” gave the *sevdalinka*, in Montenegro a song very similar to it but still unique... and in Serbia? Both the same and different from its ideal, the music was truly the synergy of elements that constituted it. The best examples of this practice are certainly the songs that emerged in Vranje. These songs, as well as the characteristics of traditional instrumental music of this area, are the subjects of Marija Vitas’ book *The Musical Heritage of Vranje*.

One could say a lot about Marija Vitas’ book, and I will attempt to say it as briefly as possible, by pointing out some features that seem most important to me. First and foremost, the presumption that the musical tradition of Vranje is best understood by looking at the interaction between the temporal and spatial dimensions. Marija Vitas builds a construction based on these elements, by offering different information on the characteristics of the music from Vranje, viewed in their development process. The book gives an account of the characteristics of songs and singing, as well as

О књизи Марије Витас могло би пуно да се говори, а ја ћу покушати да то учиним укратко, указујући на неке особине које су ми се учиниле важнијим. У првом реду то је поставка да се музичка традиција Врања најбоље може сагледати у садејству временске и просторне димензије. Тако конструкцију саздану на овим елементима Марија Витас илуструје разним подацима везаним за особине врањске музике, који се уз то посматрају и у развојном процесу. Отуда се у књизи говори о особинама песме и певања, као и других облика музицирања, још од средине 19. века, па све до наших дана. Уз то, ту се истиче и чињеница да врањске песме неретко представљају својеврсне хронике онога што се у Врању некада догодило, с акцентом на реалним ликовима, али које су при том и „обојене“ оним што једну песму чини уметничком – маштом и љубавним осећањима. За песме Врања често се зна и ко их је певао, али и испевао, као што је то случај са певачицом Станом Карамингом, којој се приписује ауторство чувене песме „Димитријо, сине Митре“.

У књизи Марије Витас јасно се прати линија развоја врањске песме све до наших дана, како њених особина које се као традиционалне преносе с генерације на генерацију, тако и онима које се мењају. На промене које се дешавају са врањском песмом у великој мери утицало је њено измештање из природне средине, у чему су највећу улогу имали медији, пре свега радио. У овој транспозицији кључну улогу играло је неколико фактора. Први је несумњиво био оркестарска пратња коју су песме добиле, неретко први пут од кад постоје. То је резултирало многим променама, а пре свега онима које се односе на начин извођења, са ритмом који је од слободног, постао одређен, дефинисан кроз одговарајућу тактовну организацију. Оркестарска пратња је у песму увела и хармонију, што јој је раније, будући да се у оригиналном облику изводила једногласно, било страно.

Уз измештање из природног окружења, за живот врањске песме било је значајно и то што су осим локалних певача, у првом реду Станише Стошића, почели да је изводе и певачи из других крајева. Ово, међутим, није нужно стварало и лош резултат, будући да су се неки од њих показали као врхунски „камелеони“, временом поставши и својеврсни узор кад је у питању извођење ових

other musical activities since the mid-19th century. Besides, it is highlighted that the songs from Vranje are often a chronicle of something that happened in Vranje, based on real characters, and “colored” by what makes the song artistic – imagination and romantic emotions. Often, the name of the person who sung and created the songs is well-known, as in the case of Stana Karaminga, who is said to have written the famous song “Dimitrije, My Son Mitar” (*Dimitrijo, sine Mitre*).

Reading the book by Marija Vitas, one can easily follow the line of development of songs from Vranje to this day, both the songs’ features passed in their traditional form from one generation to the next, as well as the features that have changed. The changes that the songs from Vranje underwent were often due to displacement from their natural environment, in which the media played an important role, especially the radio. Several factors had a crucial role in this transposition. The first was, undoubtedly, that the songs gained an orchestral accompaniment, for the first time since they came to existence. This resulted in many changes, primarily related to the way of performing, with a rhythm that shifted from free to settled, determined by a suitable beat organization. The orchestral accompaniment added harmony to the songs, previously foreign to them, as they were originally performed in one voice.

Apart from the displacement from their natural environment, it was crucial for the preservation of songs from Vranje that – in addition to being performed by local singers (primarily Staniša Stošić) – they started to be performed by singers from other areas as well. This, however, did not necessarily lead to a bad result, given that some of them turned out to be terrific “chameleons”, and in time became a kind of ideal when it comes to performing these songs. Besides, another significant element in the development of songs from Vranje was that which was once called “creating on the folk”, or “based on the folk”, to which many composers – the majority of whom were not from Vranje, not even from “the South of Serbia” – resorted to. What is interesting is that this practice resulted in songs that achieved great popularity, much greater than the “original” ones (for example, “The Vranje Girl” performed by Staniša Stošić).

Marija Vitas emphasizes that the changes in songs

песама. Уз то, као још један значајан елемент у развоју врањске песме, истакао се и онај који се некада називао „стварање на народну“, односно „по узору на народну“, чему су прибегли разни композитори, чије порекло најчешће није било везано за Врање, па чак ни за „југ Србије“. Занимљиво је да је ова пракса изнедрила неке песме које су стекле велику популарност, чак далеко већу него што су то имале оне са „оригиналним пореклом“ („Врањанка“ у извођењу Станише Стошића, на пример).

Марија Витас истиче да су промене у врањској песми нарочито поспешене у новије време, посебно њеним укључивањем у светски популаран жанр под називом *world music*. Он у начин обраде па и преобликовања традиционалне песме, уноси најсавременије елементе, који се, иначе, користе у продукцији савремене популарне музике. Један од њих несумњиво се испољава кроз стварање нечега што би се слободно могло назвати „измишљањем традиције“, а односи се на мање-више слободну реконструкцију онога што је постојало у прошлости. Тако у овој музичкој пракси долази до увођења разних музичких инструмената, углавном типичних за Оријент, који су у Врању некада постојали, или за које може да се претпостави да су постојали. С тим у вези је и стварање ансамбала типа оријенталне „чалгије“, који данас неретко прате врањску песму, што не би било чудно, ако би човек по страни оставио чињеницу да су се у прошлости ове песме углавном изводиле без оркестарске пратње.

У обликовању музичке слике Врања, али и његове околине, значајна је појава музицирања блех оркестара, чему је у овој књизи посвећена већа пажња, с посебним акцентом на појединим, углавном савременим инструменталистима, као што је то Бакија Бакић.

Књига Марије Витас поседује све особине солидне хронике традиционалне музике Врања, посматране кроз просторну и временску перспективу. Она обилује низом драгоцених детаља, који су укомпоновани у складну и прегледну целину, што јој омогућава да буде и научна, а и популарна, па тако и доступна широком кругу читалаца.

from Vranje have accelerated in recent times, especially with their inclusion into the global popular genre named *world music*. The genre incorporates contemporary elements in the production and reshaping of traditional songs, which are otherwise used in the production of contemporary popular music. One of them is expressed through creating something which we can safely call “fabrication of tradition”, and it refers to the more or less free reconstruction of things that existed in the past. That is how this musical practice adopted various musical instruments, typical for the Orient, which once existed in Vranje, or for which we suppose existed. Related to this is the creation of the ensemble of the Oriental “chalgiya” type that often accompanies songs from Vranje today, which would not be unusual if we put aside the fact that these songs were usually performed without orchestral accompaniment.

A significant phenomenon for shaping the musical image of Vranje and its surrounding are *bleh* orchestras, to which this book paid much attention, focusing on individual, mainly contemporary instrumentalists, like Bakija Bakić.

Marija Vitas' book possesses all the qualities of a solid chronicle of the traditional music of Vranje, which is examined from a spatial and temporal perspective. It offers precious details, combined into a harmonic and clear whole, making it both scientific and popular, and thus accessible to a broad circle of readers.

Драгана Маринковић

Очувати аутентичност у данашњем времену

Dragana Marinković

Preserving Authenticity Today

Монографија *Врањско музичко наслеђе* Марије Витас сликовито приказује пут традиције врањске песме, игре и свирке описујући комплексност музике која је позиционирана у осећањима као што су дерт, севдах, мерак и „жал за младост“.

Монографија главни акценат ставља на анализу врањске музичке традиције и њену слојевитост. Кроз примере орнаментике мелодија инструменталне музике и песама уочено је јасно обликовање латентних ритмова под утицајем различитих култура и њихових образаца, тесно повезаних са историјским тренутком и економским и друштвеним приликама времена када су створане.

Врањска градска песма, огрнута плаштом патријархалности, позната је по господственој и мирној атмосфери у којој се изводи, као и суптилним и умереним украсима мелодије и надахнутој посебности основе метричко-ритмичког пулса. По важности проблематике коју обрађује, мелодика Врања превазилази локалну средину из које је настала. Мераком своје љубавне лирике, пуна искрености, смисла, шарма и инспирације, после дугог путовања кроз време и догађаје, винула се у свој својој раскоши и неодољивости кроз свирку инструмента, гласове народних уметника и пера књижевника пред звучнике и микрофоне Радио Београда. Оживеле су Магде, Шане, Стојанке, Ленке, Цоне, обликоване и архивирани у стилизованим аранжманима.

The monograph *The Musical Heritage of Vranje* by Marija Vitas gives an illustrative account of the development of the song, dance, and performance traditions from Vranje, describing the complexity of the music, represented in feelings such as *dert*, *sevdah*, *merak*, and “nostalgia for youth”.

The monograph’s main focus is the analysis of the musical tradition of Vranje and its complexity. Through examples of the ornaments of instrumental music and song melodies, a clear shaping of suggested rhythms under the influence of different cultures and their patterns is brought to view, closely tied to the historical moment and economic and social circumstances of the time they were created in.

The urban songs from Vranje, wrapped up in patriarchy, are famous for the dignified and calm atmosphere in which they are performed, their subtle and moderate melodic ornaments, as well as the striking and distinctive metric-rhythmic pulse in their base. The relevance of the song themes extends the melodies from Vranje beyond the local environment from which they emerged. Through the *merak* of their romantic lyricism, full of sincerity, meaning, charm, and inspiration, after a long journey through time and events, these songs have ascended, their splendor and appeal being brought out by the instruments, the voices of folk singers, and the works of writers, and eventually landed in front of the speakers and microphones

Кроз текст монографије сагледавамо и развој и промене у инструменталној традицији, њене варијетете кроз време и јасно потцртане услове њених промена. У својој музичкој историји Врање је изнедрило бројне и оригиналне свираче. Традиционални инструменти, урамљени у прошлост фолклорног стваралаштва, уступили су место „новим“, звучно атрактивнијим. Трагање ауторке за именима свирача кроз време слило се, оправдано, у истицање два звучна и најпопуларнија имена, трубача Бакију Бакића и кларинетисту Курту Ајрединиовића. Мекама и чочеци у њиховом извођењу сабрани су у јединственим снимцима архивираним да сачувају дух врањског темперамента.

Пред очи најшире публике 1900. године у Народном позоришту у Београду почиње пут Борине *Коштана* који траје и данас. Најзначајнији приповедач овога краја, једном приликом је записао: „Старо, старо, дајте ми старо, оно што мирише на сув босиљак...“ Ове речи одсликавају поруку писца који је осетио насушну људску потребу да се чувају традиција, култура и идентитет једног народа на једном простору. Музика, као жив организам, мења се кроз време, али, као што знамо, то се мора чинити веома пажљиво и прецизно. Она не сме да мења свој код, већ мора да се одржава, гаји и пажљиво чува како би пронашла свој пут и место у срцима нових „чувара традиционалне песме“, како би се створио мост између генерација и очувала аутентична интерпретација у данашњем времену.

Поруке, сложеност музичке форме и приче у песмама „Стојанке бела Врањанке“, „Димитријо, сине Митре“, „Петлови појев“, „Гајтано, моме мори“ и друге које су поменуте у монографији *Врањско музичко наслеђе*, уско су везане за „пој“ и сведочанство једног времена „севдаха, мерака, дерта“. Виталност и енергија песама испеваних из грла Стане Аврамовић Караминге, Станише Стошића, Василије Радојчић, Зоре Дремпетић траје и у времену данашњем претапањем у гласове Иване Тасић, Бранимира Стошића, Чедо Марковића, Данке Стојиљковић... Нежни, тихи, сетни стихови Врања настављају свој пут.

Славна симболика Врања огледа се у одговорном односу према елементима нематеријалног

of Radio Belgrade. All the Magdas, Šanas, Stojankas, Lenkas, Conas were brought to life, shaped and archived in stylized arrangements.

The monograph follows the development and changes in the instrumental tradition, its various forms through time, and gives a clear outline of the circumstances of its changes. The musical history of Vranje has given numerous and original players. Traditional instruments associated with past folk creations gave way to “new instruments”, of a more appealing sound. The author’s search for distinctive players through the times converged, justifiably, into two notable and most popular figures, the trumpet player Bakija Bakić and the clarinetist Kurta Ajredinović. Their versions of “mekams” and “čoček” are collected on unique records, archived in order to preserve the spirit of the Vranje temperament.

Bora’s *Koštana* started its journey in front of a broad audience in 1900 in the National Theater in Belgrade, and it lasts to this day. The most significant writer from this area once wrote: “The old, the old, give me the old, that which smells like dried basil...” These words reflect the message of the writer, who felt an urging need to preserve tradition, culture, and the identity of a people from a specific region. Music as a living organism changes over time but, as we know, this must be done very carefully and precisely. It must not change its code, it must be preserved, cherished, and carefully guarded, in order to find its way and place into the hearts of new “guardians of traditional songs”, and to build a bridge between generations and preserve the authentic interpretation in today’s time.

The messages, complex musical forms, and stories of the numbers “Stojanka, Fair Vranje Girl”, “Dimitrije, my Son Mitar”, “The Rooster’s Crow”, “Gajtana” and others mentioned in the monograph *The Musical Heritage of Vranje*, are closely tied to the “singing” and testimony of a time of “sevdah, merak, dert”. The vitality and energy of the songs sung by Stana Avramović Karaminga, Staniša Stošić, Vasilija Radojčić, Zora Drempećić, are still alive today, and merge with the voices of Ivana Tasić, Branimir Stošić, Čeda Marković, Danka Stojiljković... the gentle, silent, sorrowful verses of Vranje continue their journey.

културног наслеђа који чине језик, усмена традиција, обичаји и уметност и као таква уграђена је у чврст темељ овог града.

The famous symbolism of Vranje is reflected in the responsible relationship towards the elements of the intangible cultural heritage which includes language, oral tradition, customs, and art, and as such is built in the firm foundations of the city.

О ауторки

Марија Витас је етномузиколог, музички критичар и новинар, рођена 1980. године у Београду. Студије етномузикологије је завршила 2006. године на Факултету музичке уметности Универзитета уметности у Београду. Дуго је деловала као активни музичар, пијаниста, а прва новинарска искуства стицала је на Телевизији *Свети Ђорђе* у Инђији, да би од 2008. године постала сарадник Радио Београда 2 и магазина *Етноумље*, чији ће главни уредник постати 2012. године.

На Другом програму Радио Београда, у периоду од 2008. до 2019. године, као аутор и водитељ реализовала је велики број издања чувене емисије *Од злата јабука*. Писала је и за *Време*, *Нови маџазин*, *Before After* и друге штампане и електронске медије, сарађивала са страним радио каналима – ВВС3 и СВС, као и са домаћим РадиоАпаратом. Члан је жирија различитих такмичења, конкурса, сабора и фестивала посвећених традиционалној односно *world* музици, попут *Без извора нема воде* (Рожанство), *Крајишки бисери* (Пландиште), *Срепњански сусрећии* (Рогачица), *Герџина* и *ВЕФ* (Неготин), *Radio Head Award* (Словачка), *International Portfolio* (Мађарска)...

Као члан управног одбора *World Music асоцијације Србије* стално је ангажована у пројектима у култури, теренским истраживањима, реализацији различитих издања, промоцији српске музичке сцене у иностранству: *Војвођански њајгаши*, *Песма извика*, *Exhibition and Guide: Serbia – Living Tradition*, *WOMEX*, *Serbia: Balkan Soul*, *Serbia: Balkan Echo...* Од 2018. године уређује портал *World Music асоцијације Србије*. Члан је међународних панела музичких стручњака *Transglobal World Music Chart* односно *Balkan world music Chart*, као и селекторског тима *World music* фестивала *Todo Mundo* у Београду. Часопис *Музика Класика* ју је изабрао за најбољег музичког критичара у Србији у 2019. години.

About the author

Marija Vitas is an ethnomusicologist, music critic, and journalist, born in Belgrade in 1980. She graduated in ethnomusicology at the Faculty of Music, the University of Arts in Belgrade, in 2006. For a long period, she was an active musician, a pianist. She acquired her first journalistic experience at Television *Sveti Đorđe* in Inđija, after which she became an associate of Radio Belgrade 2 and the magazine *Etnoumlje* in 2008, and in 2012 the magazine's editor-in-chief.

At Radio Belgrade 2, during the period 2008-2019, she was the creator and presenter of many editions of the famous radio program *Golden Apple (Od zlata jabuka)*. She wrote for *Vreme*, *Novi magazin*, *Before After*, and other print and electronic media, cooperated with foreign radio stations – BBC3 and CBC, as well as the domestic radio station RadioApart. She has been a member of the jury for various competitions, contests, gatherings, and festivals dedicated to traditional, i.e. world music, such as *Bez izvora nema vode* (Rožanstvo), *Krajiški biseri* (Plandište), *Sretenjski susreti* (Rogačica), *Gergina* and *VEF* (Negotin), *Radio Head Awards* (Slovakia), *International Portfolio* (Hungary)...

As the board member of the *World Music Association of Serbia*, she is constantly involved in cultural projects, field research, the creation of various publications, the promotion of Serbian music abroad: *Vojvođanski gajdaši*, *Pesma izvika*, *Exhibition and Guide: Serbia – Living Tradition*, *WOMEX*, *Serbia: Balkan Soul*, *Serbia: Balkan Echo*... Since 2018, she has been the editor of the *World Music Association Serbia's* web portal. She is a member of the international panel of music experts *Transglobal World Music Chart*, i.e. *Balkan world music Chart*, as well as the co-selector of the *Todo Mundo* world music festival in Belgrade. In 2019, the magazine *Muzika Klasika* declared her “the best music critic in Serbia”.

**Радна група за реализацију пројеката Града Врања у оквиру
Унеско Мреже креативних градова**

Зорица Јовић,

заменица градоначелника и члан Градског већа за ресор култура, информисање и верске заједнице

Мића Младеновић,

члан Градског већа

Вида Стојановић,

самостални саветник у Одсеку за образовање, културу, спорт, омладину и информисање

Саша Стаменковић,

директор Народног музеја, Врање

Јасмина Петровић,

Одељење за привреду, економски развој и инвестиције

Јасмина Стошић,

позориште „Бора Станковић“

Изабела Савић,

Народни музеј, Врање

Дејан Димић,

члан музичке групе „Извор“

Бранислав Стошић,

естрадни уметник

Ивана Тасић,

Педагошки факултет, Врање

Слободан Јовановић,

естрадни уметник

Тања Близнаковски,

директор Музичке школе „Стеван Мокрањац“

Бранка Јаначковић,

Историјски архив „31. јануар“

Марина Трајковић,

Народни музеј, Врање

**The Working Group for the Implemetation of the Project of the City of Vranje
within UNESCO's Creative Cities Network**

Zorica Jović,

deputy mayor and member of the City Council in charge of culture, information and religious communities

Mića Mladenović,

member of the City Council

Vida Stojanović,

independent counselor at the Department of Education, Culture, Sport, Youth and Information

Saša Stamenković,

director of the National Museum, Vranje

Jasmina Petrović,

the Department of Economy, Economic Development and Investment

Jasmina Stošić,

“Bora Stanković” theater

Izabela Savić,

the National Museum, Vranje

Dejan Dimić,

member of the music group “Izvor”

Branislav Stošić,

folk artist

Ivana Tasić,

the Faculty of Pedagogy, Vranje

Slobodan Jovanović,

folk artist

Tanja Bliznakovski,

principal at the “Stevan Mokranjac” music school

Branka Janačković,

the Historical Archive “January 31st”

Marina Trajković,

the National Museum, Vranje

Садржај

Уводна реч	3
ВРАЊЕ КРОЗ ВРЕМЕ	5
МУЗИЧКО НАСЛЕЂЕ ВРАЊА	9
1. Песма и њени слојеви	11
2. Стојанкиним стазама	15
3. У потрази за стилем	21
4. Она коју сви поштују.....	28
5. Истакнути ромски ствараоци.....	31
ВРАЊСКИ ЗВУЦИ У БЕОГРАДУ	39
ДВЕ СТРАНЕ МЕДАЉЕ.....	43
ВРАЊЕ У WORLD MUSIC КУЛТУРИ.....	53
МУЗИКА - СПАЈА ВРЕМЕ, ПРОСТОРЕ И ЉУДЕ	61
Литература и извори.....	73
Димитрије Големовић - Линија развоја врањске песме	77
Драгана Маринковић - Очувати аутентичност у данашњем времену	81
О ауторки	85
Радна група	89

Contents

A Word of Introduction.....	3
VRANJE THROUGH TIME.....	5
THE MUSICAL HERITAGE OF VRANJE.....	9
1. The Songs and Their Layers.....	11
2. On the Trail of Stojanka.....	15
3. In Search of Style.....	21
4. The Woman Respected by All.....	28
5. Notable Roma Creators.....	31
THE SOUNDS OF VRANJE IN BELGRADE.....	39
TWO SIDES OF THE SAME COIN.....	43
VRANJE IN THE WORLD MUSIC CULTURE.....	53
MUSIC – CONNECTING TIMES, SPACES, AND PEOPLE.....	61
Literature and Sources.....	73
Dimitrije Golemović - The Line of Development of Songs from Vranje.....	77
Dragana Marinković - Preserving Authenticity Today.....	81
About the author.....	87
The working group.....	91

Издавачи:

Градска управа града Врања, Краља Милана 1, Врање
Завод за проучавање културног развитка, Риге од Фере 4, Београд

За издаваче:

др Слободан Миленковић
др Вук Вукићевић

Уредник:

др Владимир Коларић

Аутор:

Марија Витас

Рецензенти:

др Димитрије Големовић
Драгана Маринковић

Превод на енглески језик:

Луси Стивенс

Лектура и коректура текста на српском:

Даница Вукићевић

Дизајн и прелом:

Ненад Баћановић

Сарадници:

Славко Спасић
Дејан Загорац
Јелена Ђорђевић

Штампа:

Тираж:

Врање и Београд, 2020. година

На насловној страни коришћена је фототографија Народног музеја у Врању (www.vranjenews.rs)

Објављивање ове књиге подржало је Министарство културе и информисања Републике Србије.

Publishers:

City administration of Vranje, 1 Kralja Milana, Vranje
Center for Study in Cultural Development, 4 Rige od Fere, Belgrade

For the publishers:

Slobodan Milenković, PhD
Vuk Vukićević, PhD

Editor:

Vladimir Kolarić, PhD

Author:

Marija Vitas

Reviewers:

Dimitrije Golemović, PhD
Dragana Marinković

Translation to the English:

Lucy Stevens

Copy editor and proofreader of the Serbian text:

Danica Vukićević

Design:

Nenad Baćanović

Associates:

Slavko Spasić
Dejan Zagorac
Jelena Đorđević

Printed by:

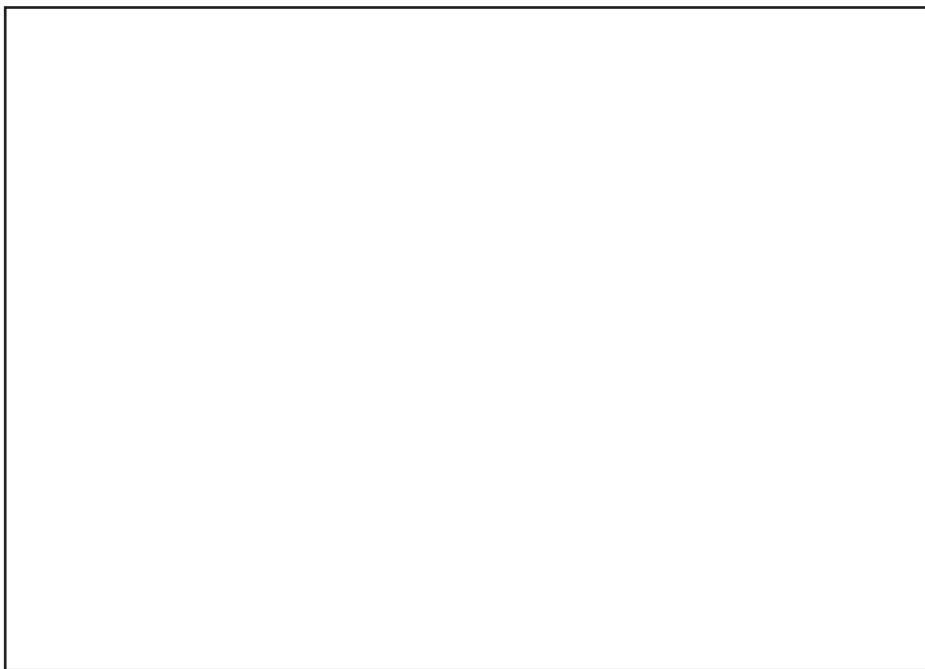
Copies:

Vranje and Belgrade, 2020

The image used on the front cover is a photograph of the National Museum of Vranje (www.vranjenews.rs)

This book was published with the support of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

Књига Марије Витас поседује све особине солидне хронике традиционалне музике Врања, посматране кроз просторну и временску перспективу. Она обилује низом драгоцених детаља, који су укомпоновани у складну и прегледну целину, што јој омогућава да буде и научна, а и популарна, па тако и доступна широком кругу читалаца.

Димитрије Големовић

Монографија *Врањско музичко наслеђе* Марије Витас сликовито приказује пут традиције врањске песме, игре и свирке, описујући комплексност музике која је позиционирана у осећањима као што су дерт, севдах, мерак и „жал за младост“.

Драјана Маринковић

**Врање је први град из Србије који је постао члан
Унескове Мреже креативних градова на пољу музике.**

Marija Vitas' book possesses all the qualities of a solid chronicle of the traditional music of Vranje, which is examined from a spatial and temporal perspective. It offers precious details, combined into a harmonic and clear whole, making it both scientific and popular, and thus accessible to a broad circle of readers.

Dimitrije Golemović

The monograph *The Musical Heritage of Vranje* by Marija Vitas gives an illustrative account of the development of the song, dance, and performance traditions from Vranje, describing the complexity of the music, represented in feelings such as dert, sevdah, merak, and “nostalgia for youth”.

Dragana Marinković

**Vranje is the first city from Serbia to join UNESCO's
Creative Cities Network in the field of music.**

